

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ – В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Юридичний Вісник України
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 10 (1569)

16–31 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

Фактор суб'єктності в законотворенні

■ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Особливості функціонування судів в умовах війни

► стор. 6

Здається, назріло питання декриміналізації порноіндустрії

► стор. 11

Незалежність судді має стати цінністю, а не прикриттям суддівської сваволі:

Інтерв'ю з Романом Куйбідою

► стор. 12–14

Цифровий рай чи експлуатація?

Про новий ТК України

► стор. 15

Доктрина заборони суперечливої поведінки у практиці ВС

► стор. 16–18

Як російські олігархи набувають українську землю:

Роль і участь українського Верховного Суду

► стор. 22–23

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія на II півріччя 2026 року.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти та безпосередньо в редакції тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Фактор суб'єктності в законотворенні

Нарешті з'явився законопроект №15256, яким пропонується змінити Регламент Верховної Ради України щодо оприлюднення законів. Це означає, що ВРУ починає реалізовувати свою суб'єктність, адже не підписання Президентом закону протягом 15 днів означає втрату закону. Хоча Конституція України прямо передбачає автоматичний порядок

схвалення законів Президентом України після 15-денного терміну з моменту отримання (крім випадків, якщо Президент повертає закон зі своїми вмотивованими та сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду). В такому разі Конституцією прямо не визначено суб'єкта, який оприлюднює закон. Тому у законопроекті саме Голова ВРУ отримує право офіційно його оприлюднити, зазначивши «Схвалено Президентом».

Ініціатори законопроекту зазначають, що станом на 11 травня 2026 року в системі електронного документообігу налічується щонайменше 44 закони, підтримані Верховною Радою України IX скликання, які знаходяться на етапі «Передано на підпис Президенту» значно довше, ніж це передбачено Конституцією України. Відповідні зміни до Регламенту Верховної Ради України безумовно суттєво коригують систему оприлюднення законопроектів. Насправді вже стало правилом недовантажувати Верховну Раду України Президентом, як головним ініціатором законотворення.

Глава держави нерідко нехтує своїм обов'язком щодо своєчасного реагування на законотворчу діяльність. Розпочата Зе-командою практика турбозаконотворення на початку семирічної давнини канула у минуле. Наявність значної кількості схвалених Верховною Радою України та Президентом України, але не підписаних та неоприлюднених законів свідчать про недостатність наявного законодавчого забезпечення процедури оприлюднення. У чинному Регламенті Верховної Ради України передбачається доволі простий механізм підписання і оприлюднення законів, в якому обов'язки покладаються на відповідних суб'єктів, а саме: ухвалення закону Верховною Радою України; підписання закону Головою Верховної Ради України; підписання закону Президентом України; офіційне оприлюднення у виданні «Голос України».

У випадках збою механізму підписання й оприлюднення законів на певному етапі законотворення, необхідно гарантувати оприлюднення законів, прийнятих Верховною Радою України. Відтак новою ст. 130-1 Регламенту пропонується доручити оприлюднення схвалених Президентом України законів (в порядку статті 94 Конституції України) Голові Верховної Ради, якщо Президент України схвалив закон, але не підписав і не оприлюднив його. Винятком є петиція про вето з понад 25000 підписами. Тут закон зобов'язуватиме Голову ВРУ негайно оприлюднити закон, повторно прийнятий двома третинами голосів депутатів, якщо його не підписав Президент.

Відомо, що законопроекти, можуть доопрацьовуватися в русі між відомствами. Тому й пропонується: законодавчі документи, які залишені без уваги протягом п'ятнадцяти днів після отримання Президентом, за неповненням з відповідними вмотивованими та сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України, надсилати для повторного розгляду Голові Верховної Ради України. А він, невідкладно офіційно оприлюднює такий закон і опубліковує за своїм підписом та позначкою «Схвалено Президентом України відповідно до частини третьої статті 94 Конституції України».

Механізм підписання схвалених Президентом України Законів України Головою Верховної Ради України вже діяв у Регламенті Верховної Ради України (стаття 137 Регламенту), яка діяла до 08.10.2010 і була вилучена через рішення Конституційного Суду України щодо відновлення дії Конституції України редакції 1996 року. Норма цієї статті передбачала, що у разі якщо Президент України не підписав закон, прийнятий Верховною Радою під час повторного розгляду не менш як двома третинами голосів народних депутатів від її конституційного складу, Голова Верховної Ради України невідкладно офіційно оприлюднює такий закон за своїм підписом.

Відтак пропонується відновити дію статті 137 Регламенту. Отже, плюралізм в законотворенні не проходить. Не встигає Президент, має активізуватися Верховна Рада України. Іншого не має й не потрібно.

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

15 травня —
**Валентин
КОВАЛЕНКО**,
генерал-лейтенант
поліції, професор,
член-кореспондент
НАПрНУ, д.ю.н.

17 травня —
Євген ХАРИТОНОВ,
професор, член-ко-
респондент НАПрНУ,
завідувач кафедри ци-
вільного права і про-
цесу НУ «Одеська юри-
дична академія», заслужений діяч науки
і техніки України, д.ю.н.

18 травня —
**Микола
КУЧЕРЯВЕНКО**,
перший заступник
Міністра юстиції
України, професор,
академік НАПрНУ

21 травня —
Наталія ШУКЛІНА,
проректорка НШСУ,
професорка, заслуже-
на юристка України,
к.ю.н.

24 травня —
Микола ХАВРОНЮК,
професор криміналь-
ного процесуального
права НАУКМА, заслу-
жений юрист України,
д.ю.н.

Колективи видавництва «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай нас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігріває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ФІНАНСОВА ДОПОМОГА

Грошова виплата до Дня Незалежності України

Набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2026 р. № 602, якою встановлено, що разова грошова виплата до Дня Незалежності України здійснюється до 24 серпня 2026 р.

В таких розмірах:

1) особам з інвалідністю внаслідок війни та колишнім малолітнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, визнаним особами з інвалідністю від захворювання, трудового каліцтва: I групи 3100 гривень; II групи 2900 гривень; III групи 2700 гривень;

2) учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності та колишнім неповнолітнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, а також дітям, які народилися в зазначених місцях примусового тримання їх батьків, — 1000 гривень;

3) особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, 3100 гривень;

4) членам сімей загиблих ветеранів війни, членам сімей; дружинам/чоловікам загиблих захисників і захисниць України, дружинам/чоловікам померлих осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни та жертв нацистських переслідувань, визнаних за життя особами з інвалідністю від захворювання, трудового каліцтва, — 650 гривень;

5) учасникам війни та колишнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, особам, яких було насильно вивезено на примусові роботи, дітям партизанів, підпільників, іншим учасників боротьби з націонал-соціалістським режимом у тилу ворога — 450 гривень.

Підготовлено за матеріалами LexInform

■ ВИКОНАВЧІ ПРОВАДЖЕННЯ

Виконання судових рішень, що маємо — те маємо...

Воєнний стан суттєво змінив порядок виконання судових рішень, запровадивши нові правила та обмеження.

У постанові від 15.03.2023 №260/2595/22 (провадження №К/990/383/23) Верховним Судом сформовано висновок, що оскільки порядок та строки пред'явлення виконавчих документів до примусового виконання регулюються саме Законом, як спеціальним нормативно-правовим актом, у цьому випадку підлягає застосуванню норма, якою на період воєнного стану на території України встановлено переривання строків, визначених Законом, до яких, зокрема, належать строки пред'явлення виконавчих документів до примусового виконання.

Особливу увагу слід звернути на випадки, коли боржником є військовослужбовець. Виконавець зупиняє виконавчі дії у разі проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, військової

служби за призовом осіб з-поміж резервістів в особливий період, або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе чи на прохання стягувача, який проходить таку військову службу.

Таким чином, у період воєнного стану строки пред'явлення виконавчих документів перериваються і встановлюються після його завершення. Це забезпечує можливість стягувачу реалізувати свої права незалежно від обставин війни.

Підготовлено за матеріалами
судової практики ВС

▪ ШКОЛА СУДДІВ

Суддівська книжкова полиця

Презентовано збірник судової практики щодо Хартії ЄС про основоположні права. Під час презентації Кейсбуку із Хартії ЄС про основоположні права, організованої за підтримки Проекту ЄС «Право-Justice» за участі представників судової влади, юридичної спільноти та міжнародних експертів, ректор Національної школи суддів України Микола Оніщук наголосив на важливості системного впровадження права Європейського Союзу в українську суддівську освіту та правозастосовну практику.

За словами ректора, Національна школа суддів України у співпраці з міжнародними партнерами, зокрема Проектом ЄС «Право-Justice», уже тривалий час послідовно працює над інтеграцією права ЄС у професійну підготовку суддів. Він підкреслив, що право Європейського Союзу вже стало предметом вивчення і має бути застосовним у повсякденній судовій практиці в Україні.

Микола Оніщук зазначив, що презентація Кейсбуку є ще одним важливим кроком на шляху наближення української системи правосуддя до європейських стандартів, зокрема у сфері практичного застосування Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Також ректор акцентував увагу на тому, що Школа здійснила не лише методичні, а й інституційні зміни у сфері вивчення права ЄС. Зокрема, створено Навчальну лабораторію з вивчення права Європейського Союзу для суддів, помічників суддів та інших представників системи правосуддя. За словами очільника НШСУ, такий підхід є унікальним навіть серед держав-кандидатів на вступ до ЄС та вже розглядається як позитивний приклад організаційної політики у сфері суддівської освіти.

Ректор відзначив практичну цінність підготовленого збірника рішень Суду справедливості Європейського Союзу щодо застосування та тлумачення положень Хартії основоположних прав ЄС: «Видання допоможе українським суддям глибше зрозуміти механізми функціонування правової системи ЄС та ефективніше застосовувати європейські стандарти захисту прав людини під час здійснення правосуддя».

Під час виступу Микола Оніщук звернув увагу й на взаємодоповнюваність двох ключових європейських документів у сфері захисту прав людини — Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Ради Європи та Хартії основоположних прав

Європейського Союзу. Водночас підкреслив важливість формування «дружнього ставлення» між різними правовими системами та врахування практики Суду справедливості ЄС у національному правозастосуванні.

Крім того, ректор подякував міжнародним партнерам та експертам, які підтримують розвиток суддівської освіти в Україні, окремо відзначивши внесок міжнародного експерта Проекту ЄС «Право-Justice» Віргіліуса Валанчюса у поширення знань про практику Суду справедливості Європейського Союзу серед українських суддів.

На завершення Микола Оніщук висловив сподівання, що новий Кейсбук стане практичним інструментом для українських суддів та «настільною книгою» у питаннях застосування європейських стандартів прав людини й права Європейського Союзу.

Під час заходу науковиці та експертки Проекту ЄС «Право-Justice» Тетяна Комарова і Тетяна Анакіна представили збірник, присвячений застосуванню Хартії ЄС про основоположні права в контексті практики Суду справедливості ЄС.

У дискусії взяли участь представники Верховного Суду, апеляційних судів, Національної школи суддів України та Тренінгового центру прокурорів України.

Презентація стала черговим важливим кроком у процесі інтеграції європейських правових стандартів у практику українських судів та підготовку правників у контексті євроінтеграції України.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами НШСУ

▪ ДЕПОРТАЦІЯ

Правда — це зброя переможців

18 травня трагічна річниця масової депортації кримських татар. Етнічну чистку півострова було проведено за наказом Сталіна.

Від нелюдських умов перевезення та злиднів перших років загинуло більше 46% депортованих. А вже в липні 1944 року у їхні порожні будинки заселили десятки тисяч людей, переважно росіян.

Непокаране зло повторюється. Уже за наказом путіна відбувається гібридна депортація кримських татар. Із початку окупації Криму у 2014 році кремль взяв курс на витіснення найбільш активної частини населення та його заміщення громадянами рф, із різних регіонів, шляхом керованої міграції. Для цього на півострові розгорнулася масштабна система політичних переслідувань. Ще до вторгнення росії у лютому 2022 року, більшу частину із списку ув'язнених склали кримські татари. Серед них наші колеги правозахисники Емір-Усеїн Куку, Сервер Мустафаєв та інші. Агресор думає, що правда — це зброя слабких. Але правда — це зброя переможців. Російський режим впаде, а ваша боротьба вже увійшла в історію. До зустрічі у вільному Криму!

▪ СУДОЧИНСТВО

Понад 900 тисяч нерозглянутих справ

Рахункова палата починає встановлювати причини. Під час контрольних заходів та секторного аналізу Рахункова палата встановила суттєве зростання навантаження на судову систему. У 2024 році один суддя в середньому розглядав понад 900 справ на рік, а в окремих випадках — до 5 тисяч.

Кількість нерозглянутих справ уже перевищила 904 тисячі, значна частина з яких — спори з органами державної влади. Для дослідження причин накопичення справ Рахункова палата розпочала аудит відповідності та оцінить: чинники, що впливають на затягування розгляду справ, витрати, пов'язані з цим; відповідність діяльності органів державної влади щодо самопредставництва у справах вимогам законодавства.

Підготовлено за матеріалами
Рахункової палати

HELP для українських суддів:

Новий етап європеїзації правосуддя

У межах співпраці Національної школи суддів України з Програмою Ради Європи HELP у травні 2026 року відбулися два заходи з нагоди запуску нових тьюторських курсів HELP – «Бізнес і права людини» та «Навколишнє середовище та права людини». У цих заходах від НШСУ взяла участь заступниця начальника відділу підготовки викладачів (тренерів) Тамара Закревська.

Так, 6 травня відбувся запуск курсу HELP «Бізнес і права людини», організований спільно з проектами Ради Європи «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, у тому числі під час війни», «Сприяння відновленню України через відповідальні інвестиції» та Національною школою суддів України.

Під час відкриття заходу представниця НШСУ наголосила на необхідності впровадження сучасних навчальних інструментів і курсів, спрямованих на посилення спроможності суддів застосовувати міжнародні стандарти у сфері бізнесу та прав людини, особливо в умовах відновлення України.

А вже 11 травня стартував курс HELP «Навколишнє середовище та права людини». Його організували Тренінговий центр прокурорів України спільно з Проектом Ради Європи HELP. У межах заходу було представлено структуру курсу, особливості проходження навчання на платформі HELP та адаптацію навчальних матеріалів до національного контексту.

Учасники також обговорили актуальні питання захисту екологічних прав людини, практику ЄСПЛ і національних судів, а також документування шкоди довкіллю, спричиненої російською агресією.

Обидва заходи були об'єднані спільною метою – розвитком сучасного дистанційного навчання та впровадженням актуальних курсів HELP, адаптованих до потреб української судової системи.

Підготував Максим БОНДАР,
за матеріалами НШСУ

Особливості функціонування судів в умовах війни

Голова ВС Станіслав Кравченко та представники Міністерства юстиції Польщі обговорили особливості функціонування судів в умовах війни та роль суддівської незалежності.

З самого початку повномасштабної війни, розв'язаної росією, Польща стала ключовим союзником України. Вона однією з перших надала і військову, і гуманітарну допомогу нашій державі. Про це зауважив Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко під час зустрічі з делегацією Міністерства юстиції Республіки Польща, яка була присвячена обговоренню питань функціонування судової системи в умовах війни.

Голова ВС подякував народу та уряду Польщі за підтримку у тяжкі для нашої держави часи. «У цей непростий для України період кожен такий візит є виявом солідарності з національною правничою спільнотою. Ми високо цінуємо це», — висловив Станіслав Кравченко.

Заступник державного секретаря Міністерства юстиції Республіки Польща Даріуш Мазур від імені Міністра юстиції та Генерального прокурора Польщі Вальдемара Журека подякував Верховному Суду за співпрацю. Він нагадав, що згідно з Договором про функціонування Європейського Союзу, ЄС є простором свободи, безпеки та справедливості. «Польща усвідомлює: тим, що Європа лишається таким простором, ми завдячуємо саме українському народові, який власною кров'ю платить за відстоювання цінностей свободи, безпеки та справедливості. Тож ми докладемо всіх зусиль, щоб наша допомога полягала в підтримці євроінтеграційних прагнень України, виконанні зобов'язань, пов'язаних із набуттям членства в ЄС, та посиленні польсько-української співпраці, зокрема й у сфері судочинства», — запевнив Даріуш Мазур.

Станіслав Кравченко розповів, що Верховний Суд бере активну участь у переговорному процесі з інтеграції України до європейської спільноти та є відповідальним за 16 пунктами щодо виконання заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права. Вступ до Європейського Союзу для України — це можливість завершення війни, перспективи післявоєнної відбудови, та розвиток України як незалежної суверенної держави. Оскільки Польща пройшла шлях до ЄС

значно раніше, для нас, це важливий досвід польської сторони, зазначив Голова ВС.

Станіслав Кравченко поінформував, що попри воєнний стан, усі суди України (крім судів, розташованих на тимчасово окупованих росією територіях) працюють і здійснюють правосуддя. Основною проблемою нині залишається забезпечення безпеки в судах, особливо на прифронтових територіях. Значна кількість приміщень судів пошкоджено, частина — повністю зруйнована. Це спричинює необхідність ухвалення рішень про зміну територіальної підсудності судів та відкращення суддів до інших судів. Суди також скеровані на розгляд воєнних злочинів (на сьогодні кількість зареєстрованих таких злочинів перевищує 220 тисяч) з дотриманням міжнародних стандартів судочинства.

Сторони також поспілкувалися про важливість здатності суддівської спільноти зберігати свою незалежність, авторитет і стійкість в умовах зовнішнього тиску що є обов'язковим чинником існування демократичної держави та провідну роль верховних судів у цих процесах. Поділилися думками і про фактори, що впливають на рівень суспільної довіри до судової влади, та шляхи вдосконалення комунікації між судами й громадськістю.

У зустрічі також взяли участь: директор департаменту міжнародного співробітництва та прав людини Міністерства юстиції Республіки Польща Войцех Дептула, другий секретар політичного відділу Посольства Республіки Польща в Києві Міхал Насіловскі та суддя Великої Палати Верховного Суду Микола Мазур.

Підготував Ярослав ТКАЧУК,
за матеріалами ВС

Щодо стратегії розвитку ВС

Одразу хочу сказати, що події останніх двох тижнів суттєво вплинули на ситуацію, потребують нового оцінювання (по суті новий SWOT аналіз) і коригування стратегії. Вона розроблялася за інших умов і вихідних даних, аніж існують наразі. Останні події, на жаль, суттєво погіршили наше становище і відкинули Верховний Суд десь на декілька років назад від нашої мети та цілей.

Олександр ГАРАГОНИЧ,
д.ю.н., професор КНУ ім. Тараса Шевченка

Російська агресія проти України посилює запит суспільства на справедливе правосуддя. ВС, відповідаючи на цей запит, розробив стратегію розвитку на 5 років. Її метою є уникнення так званого інерційного сценарію розвитку. Це найбільш ймовірний «сценарій» який настає, якщо нічого не робити щоби обрати інший, кращий, бажаний план розвитку, що потребує активного втручання.

Отже, ми хочемо «втрутитися» у майбутнє ВС, як ключової інституції у сфері правосуддя, запланувати його. Ми чесно та відкрито говоримо про недоліки та проблеми у нашій роботі та про те, як плануємо їх виправити. Але робота над помилками — це лише частина стратегії. Ми також ставимо для себе амбітну мету постійного покращення нашої роботи, застосування інноваційних підходів до організації роботи суду. Ми прагнемо стати одним із найкращих судів Європи за ефективністю роботи, прозорістю та сервісом. Ми хочемо нести у світ філософію правосуддя, орієнтованого на людину, на зручне й ефективне вирішення її проблем.

Ми прагнемо бути судом, де люди та бізнес знаходять справедливість, судом, якому довіряють.

Наша стратегія розрахована на 5 років. У стратегії ми визначили місію Верховного Суду, наше бачення (візію) його майбутнього через 5 років, ключові, стратегічні цілі, шляхи їх досягнення та ключові показники, за якими постійно буде вимірюватись успішність руху, досягнення визначених цілей.

Місія Верховного Суду: забезпечувати справедливе й ефективне вирішення юридичних конфліктів (суперечок) між членами суспільства, у тому числі з використанням інновацій (цифрової трансформації правосуддя); змінити ставлення людей до судів, повернути віру у те, що саме суд — це те місце, де кожна людина може знайти спра-

ведливість і захист своїх порушених прав; розповідати людям, як працюють суди, роз'яснювати простою мовою ухвалені судові рішення, сприяти зменшенню кількості спорів у судах (правове просвітництво); бути лідером української судової системи та серед європейських верховних судів, підвищувати авторитет судової влади в Україні та за кордоном, підтримувати її незалежність; постійно рухатися вперед, бути агентом змін у судовій системі та прикладом для інших судів та організацій у сфері правосуддя за ефективністю організації роботи, прозорістю та сервісом; сприяти зменшенню витрат суспільства на судову систему, знаходити джерела економії матеріальних і людських ресурсів; бути одним із найкращих роботодавців у державній сфері, організацією, у якій мріють працювати та готуві конкурувати за отримання такої можливості, яка надає працівникам перспективи професійного вдосконалення, прозорого кар'єрного росту, а також гідну оплату праці; сприяти євроінтеграції України (наближувати нашу судову систему до стандартів ЄС у сфері правосуддя; впроваджувати найкращі європейські практики менеджменту в судах).

Візія Верховного Суду на 5 років:

1. Ми забезпечуємо єдність судової практики (внутрішня єдність — свідоме дотримання суддями ВС та їх помічниками правил, які це забезпечують, робота інших підрозділів ВС на це; зовнішня — ми проактивно працюємо з судами інших інстанцій для запобігання відступам, відстежуємо практику застосування наших правових позицій та виконання судових рішень, які містять такі позиції, для розуміння ефективності).

2. Ми користуємося оновленими процесуальними фільтрами,

завдяки яким ВС розглядає значно меншу кількість справ, але має можливість допустити до розгляду будь-яку справу, якщо це потрібно для забезпечення єдності судової практики, розвитку права чи ефективного захисту прав та законних інтересів учасника справи, який подав касаційну скаргу.

3. Ми пишемо якісні та зрозумілі судові рішення за єдиним стандартом (проста мова, зрозуміла структура, належні мотиви — надаємо відповіді на конкретні аргументи сторін).

4. Ми розглядаємо справи у розумні строки.

5. Ми надаємо учасникам процесу першокласний сервіс як у приміщеннях суду, так і при взаємодії онлайн.

6. Наші судді та персонал працюють у необхідних для якісного виконання ними завдань суду умовах із використанням сучасних технічних засобів.

7. Наші комунікації сучасні та дієві. Ми чесно, відкрито розповідаємо суспільству про нашу роботу для формування довіри та позитивної репутації в Україні та світі. Суспільство бачить та цінує наші досягнення. Ми підтримуємо двосторонню комунікацію з суспільством і якісно впливаємо на його правову культуру.

8. Ми ефективно взаємодіємо з парламентом і виконавчою владою. Нашим завданням не є міжінституційна боротьба, а партнерство, співпраця для забезпечення права людей на справедливе правосуддя.

9. Ми є колективом однодумців, які мають спільну філософію та цінності (повага до кожного, цивілізоване вирішення конфліктних ситуацій, спільний пошук ефективних рішень, професійне зростання та

самовдосконалення, прозора внутрішня комунікація). Ми докладаємо зусиль для формування нашої внутрішньої корпоративної культури.

10. Ми маємо позитивну міжнародну репутацію, активно співпрацюємо з судами інших країн, міжнародними організаціями. Ми є лідером серед інших європейських верховних судів з питань діджиталізації та інноваційного вдосконалення.

11. Ми говоримо англійською мовою.

12. Люди сприймають нас не лише як суд, а як сучасний юридичний та культурний хаб — місце, у якому проходять сучасні філософські та правові дискусії, культурні та благодійні заходи, до якого тягнуться люди, де цікаво, як один із сучасних центрів української культури.

13. Ми маємо відкриті відносини з суспільством. Ми відчуваємо його пульс, суспільні настрої, запити. Не підлаштовуємося, не догоджаємо, а взаємодіємо. Займаємося правовим просвітництвом — розповідаємо суспільству про суди та їхню практику; формуємо правильне розуміння правосуддя.

14. Ми сприяємо цифровій трансформації правосуддя, ми — суд високих технологій, (працюємо над розвитком онлайн та електронного суду, дистанційного розгляду справ, застосовуємо у роботі штучний інтелект, зокрема для забезпечення єдності практики, використовуємо сучасні інструменти для управління та комунікації у суді — сучасні програми, дашборди, наради у зумі). Всі наші працівники володіють сучасними цифровими технологіями, ми постійно проводимо навчання для вдосконалення навичок.

15. Ми розумно та прозоро управляємо ресурсами ВС (людьми, майном, фінансами, можливостями), дбайливо витрачаємо державні кошти, звітуємо перед суспільством про наші витрати та їхню ефективність, постійно працюємо над скороченням видатків та еко — й енергоефективністю, використовуємо найкращі зарубіжні практики менеджменту для управління ВС. Наші управлінські рішення ухвалюються на підставі актуальних статистичних та інших даних (обстеження — проблема — рішення). Всі внутрішні процеси та комунікації є безпаперовими. Ми працюємо в одній будівлі замість шістьох.

16. Ми готові до роботи у надзвичайних ситуаціях, включно із війною, враховуємо можливі ризики та маємо чіткий і зрозумілий для працівників план дій для кожної із цих ситуацій.

Розлучення: що варто розуміти в юридичних тонкощах

Розлучення — це не лише емоційне рішення про припинення сімейних відносин. З юридичної точки зору розірвання шлюбу майже завжди тягне за собою низку важливих питань: з ким проживатимуть діти, як буде сплачуватися утримання, що робити зі спільним майном, кредитами, житлом, документами та подальшими правами кожного з подружжя.

Олексій СКРЯБІН,
сімейний адвокат, професор, д.ю.н.

Перш ніж розривати шлюб, варто зрозуміти головне: сам факт розлучення припиняє статус чоловіка і дружини, але не завжди автоматично вирішує всі супутні питання. Дуже часто люди отримують рішення суду про розірвання шлюбу, але потім окремо роками вирішують спори про дітей, аліменти або поділ майна.

Насамперед потрібно визначити порядок розлучення. Якщо у подружжя немає спільних неповнолітніх дітей і є взаємна згода, розірвання шлюбу за загальним правилом може відбуватися через орган державної реєстрації актів цивільного стану. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» передбачає державну реєстрацію розірвання шлюбу у встановлених законом випадках, зокрема за заявою подружжя, яке не має дітей.

Якщо ж у подружжя є спільні неповнолітні діти, або один із подружжя не згоден на розлучення, або ухилиється від подання заяви, питання зазвичай вирішується через суд. У такому випадку важливо не просто подати позов, а правильно сформулювати вимоги та підготувати документи.

Окремо потрібно розуміти різницю між самим розлученням і наслідками розлучення. Рішення суду про розірвання шлюбу після набрання законної сили є документом, що підтверджує факт розлучення через суд, а відомості про це надсилаються до органу державної реєстрації актів цивільного стану для внесення відповідних даних.

Дуже важливе питання — діти. Якщо є дитина, потрібно заздалегідь продумати, з ким вона фактично проживатиме, як другий із батьків братиме участь у вихованні, як буде організовано спілкування, хто і в якому розмірі сплачуватиме аліменти. Не варто сподіватися, що «якось домовимося потім», якщо вже зараз між батьками є конфлікт.

У спорах щодо дітей головним є не бажання матері чи батька, а найкращі інтереси дитини. Суд або орган опіки оцінює, хто фактично піклується про дитину, які умови проживання створені, який емоційний зв'язок існує з кожним із батьків, чи забезпечується навчання, лікування, розвиток і стабільність.

Друге важливе питання — аліменти. Розлучення саме по собі не звільняє жодного з батьків від обов'язку утримувати дитину. Якщо дитина проживає з одним із батьків, інший має брати участь у її матеріальному забезпеченні. Тому до розлучення варто оцінити, чи буде аліментне питання вирішене добровільно, нотаріальним договором або через суд.

Третє питання — майно. Багато хто помилково вважає, що після розлучення все автоматично ділиться навпіл. Насправді поділ майна — це окрема юридична процедура. Потрібно з'ясувати, яке майно було набуто у шлюбі, на кого воно оформлене, за які кошти придбане, чи є кредити, іпотека, бізнес, автомобіль, нерухомість або інші активи.

Особливо уважно потрібно ставитися до ситуацій, коли майно оформлене лише на одного з подружжя. Сам факт оформлення квартири, будинку, авто чи іншого майна на чоловіка або дружину ще не завжди означає, що другий із подружжя не має прав на це майно. Якщо майно набуто під час шлюбу, воно може вважатися спільною сумісною власністю, якщо інше не доведено.

Четверте питання — борги та кредити. Перед розлученням потрібно розуміти, чи є спільні фінансові зобов'язання: кредити на житло, автомобіль, побутову техніку, бізнес або інші потреби сім'ї. У певних випадках борги також можуть стати предметом спору між подружжям.

П'яте питання — документи і докази. До звернення до суду бажано зібрати свідоцтво

про шлюб, документи про народження дітей, документи на майно, довідки про доходи, витрати на дитину, документи про місце проживання, кредитні договори, банківські документи, листування та інші матеріали, які можуть підтвердити вашу позицію.

Окремо хочу наголосити: не варто підписувати документи під тиском або «для швидкого розлучення», не розуміючи їхніх наслідків. Це можуть бути заяви, розписки, домовленості щодо дітей, майна, аліментів або відмови від претензій. Те, що сьогодні здається формальністю, завтра може мати серйозні правові наслідки.

Також не варто виносити конфлікт у площину погроз: «не дам розлучення», «заберу дитину», «нічого не отримаєш», «залишишся без майна». У більшості випадків такі фрази не мають самостійного юридичного значення. Значення мають документи, докази, правова позиція та правильна процедура.

Висновок: перш ніж розірвати шлюб, потрібно не лише прийняти особисте рішення, а й юридично оцінити наслідки. Варто заздалегідь зрозуміти порядок розлучення,

питання дітей, аліментів, майна, боргів і документів. Грамотна підготовка дозволяє уникнути помилок, зменшити конфлікт і захистити інтереси як дорослих, так і дітей.

Розлучення — це завершення шлюбу, але не завершення відповідальності. Особливо якщо у подружжя є діти, спільне майно або невіршені фінансові питання. Саме тому, перш ніж розірвати родинні зв'язки, варто отримати юридичну консультацію, яка може допомогти не лише швидше розірвати шлюб, а й уникнути складних спорів у майбутньому.

Мистецтво затягування розгляду справи

В Ірпінському міському суді триває розгляд справи щодо викрадення міської бойлерної, у якій колишній мер Ірпеня має статус підозрюваного.

Чергове судове засідання, заплановане на 20 травня, не відбулося через неявку адвоката Маркушина. У зв'язку з цим слухання справи перенесли на іншу дату. Нагадаємо, раніше у межах цього кримінального провадження суд наклав арешт на дві земельні ділянки та дві квартири, зареєстровані на ексмера.

Колишня міська бойлерна на вулиці Поезії, 13 в Ірпені за кілька місяців перетворилася з комунального об'єкта на приватну комерційну нерухомість. За даними слідства, будівлю незаконно вивели з власності громади: її списали нібито під демонтаж. Водночас, фактичного знесення не відбулося, споруда залишилася цілою та згодом перейшла у приватне користування.

За версією правоохоронців, за вказівкою Олександра Маркушина приміщення використовували для здачі в оренду. Як стало відомо, у 2020 році половина будівлі перейшла у власність Людмили Гаїни — куми Маркушина, а реєстрацію права власності здійснила його дружина, приватна нотаріуска Наталя Бадрудінова. Таким чином до ймовірної схеми можуть бути причетні також Людмила Гаїна та тодішній керівник КП «Теплоенергопостач» Артур Загодіренко. У жовтні 2025 року ексмеру Ірпеня повідомили про підозру у зловживанні службовим становищем з метою отримання неправомірної вигоди та організації правочину з майном, одержаним протиправним шляхом.

Підготовлено за повідомленням ІТВ

Адвокатська майстерність

Б агато адвокатів вважають, що клієнт оцінює їх майстерність вже після укладання договору. Проте, як правило, це відбувається значно раніше. Тож що найчастіше перевіряє клієнт.

Тетяна ЛЕЖУХ,
адвокатка правничої асоціації «Добросуд»,
викладачка ВША НААУ

1. Соцмережі адвоката навіть, якщо клієнт прийшов по рекомендації. Він оцінює: як адвокат тримається; які теми обговорює; чи має принципи та позицію; чи виглядає він як людина, якій можна довірити свою проблему.

2. Як адвокат відповідає у телефонній розмові, що передуватиме зустрічі: формально і неохоче або ж навпаки.

3. Якою є структура в комунікації з адвокатом. Якщо адвокат хаотично перемікається з питання на питання і по суті не надає інформації, яка становить суть звернення, клієнт це дуже швидко помічає і поступово втрачає довіру.

4. Як адвокат говорить про гроші. Якщо адвокат нервує, виправдовується або уникає розмови про гроші — клієнт це помічає і часто саме в такі моменти намагається отримати максимальну знижку.

5. Наскільки адвокат тримає межі. Клієнт перевіряє це майже завжди: повідомленнями або дзвінками пізно увечері або у вихідний. Або ж проханням виконати додаткову безкоштовну роботу.

6. Чи відчувається впевненість. Клієнт не знає всіх норм права, але дуже добре відчуває спокій, структуру і контроль ситуації.

І найголовніше — часто клієнт підписує договір не з найсильнішим адвокатом, а з тим, поруч із ким з'явилося відчуття спокою та впевненості.

Кіберзахист держреєстрів — спільний пріоритет

Міні'юст України спільно з Адміністрацією Держслужби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державним центром кіберзахисту та ДП «Національні інформаційні системи» підписали Меморандум про співробітництво у сфері кіберзахисту.

Документ спрямований на посилення стійкості державних інформаційних ресурсів, розвиток сучасних підходів до кібербезпеки та підвищення ефективності реагування на кіберзагрози.

Ключові напрями співпраці: обмін інформацією про кіберінциденти та кібератаки; виявлення та нейтралізацію загроз; впровадження сучасних технологій; спільні навчання, консультації та експертні заходи.

Штраф від ТЦК може бути поза законом

Особу не можна штрафувати за неповідомлення відомостей, якщо дані про неї вже є в державних реєстрах.

У квітні минулого року чоловіка оштрафували на 17 000 грн за те, що він не з'явився до ТЦК за повісткою у визначений законом строк. Однак, чоловік не погодився з таким рішенням, оскільки не отримував жодних повісток і вирішив оскаржити штраф. Міський суд відхилив його позовні вимоги та залишив «в силі» штраф ТЦК. Однак суд апеляційної інстанції повністю підтримав позивача, скасував рішення міського суду та незаконний штраф ТЦК.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що відповідальність за статтями 210 та 210-1 КУпАП не застосовується у випадку, коли дані для реєстру «Оберіг» можуть бути отримані шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими базами/системами/реєстрами. Тобто, якщо держава через реєстр «Оберіг» може автоматично отримати дані в інших держреєстрах – особу не може бути притягнуто до відповідальності за неповідомлення відомостей.

Національна стратегія у сфері прав людини

Проєкт Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2035 року був оприлюднений Міністерством юстиції. І хоча зауваження та пропозиції прийматимуть з 19 березня до 2 квітня 2026 року на електронну адресу: directorate@sa.minjust.gov.ua Центр громадянських свобод запрошує до участі в Правозахисних діалогах, які будуть присвячені обговоренню цього надважливого документу.

Яна ХОЛОД,
юристка, волонтерка

Нова редакція Нацстратегії визначатиме дещо інакше: цілі, пріоритети та принципи забезпечення та захисту прав і свобод людини в Україні на період до 2035 року з урахуванням умов воєнного стану, наслідків збройної агресії РФ та потреб повоєнного відновлення.

Як відомо, у дорожній карті з верховенства права для вступу до ЄС, яку уряд затвердив у травні 2025 року, у розділі «Основоположні права» передбачене розроблення та прийняття плану дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини. Цей захід має бути виконаний упродовж 6 місяців після ухвалення проекту Указу президента «Про внесення змін до Указу Президента України від 24 березня 2021 року №119 Про Національну стратегію у сфері прав людини».

У дорожній карті зазначається, що план має бути спрямований на: розв'язання ключових проблем реалізації прав людини в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України; захист прав людей на ТОТ та на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, а також прав ВПО; розробку та запровадження механізму надання правового захисту особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, у тому числі сексуального насильства, зокрема пов'язаного зі збройним конфліктом; забезпечення захисту прав та законних інтересів дітей в умовах збройних конфліктів; забезпечення доступу до послуг з урахуванням факторів вразливості особи (раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак); запровадження дієвої державної політики подолання негативних наслідків збройної агресії.

Так, за оцінкою Єврокомісії, загальна рамка основоположних прав в Україні наразі є задовільною. Проте у звіті ЄС за 2025 рік зазначається, що Україні слід розробити стратегію швидкого відновлення всіх обмежених прав і свобод після скасування воєнного стану.

Близько 140 представників державних органів влади та інститутів громадянського суспільства зібрались у змішаному форматі для обговорення підготовки стратегічного документа, що має забезпечити ефективний захист прав і свобод людини відповідно до міжнародних стандартів та принципів прав людини з урахуванням пріоритетів євроінтеграції та викликів, що зумовлені збройною агресією російської федерації.

Розробку оновленої Національної стратегії у сфері прав людини до 2035 року координує Міністерство юстиції України, залучаючи представників органів державної влади, інститутів громадянського суспільства, українських та міжнародних експертів та проектів міжнародної технічної допомоги.

За словами заступника Міністра юстиції Людмили Сугак, до напрацювання стратегічних напрямів Стратегії були залучені 49 органів державної влади та 69 організацій громадянського суспільства, з яких 20 наразі надали свої експертні пропозиції.

Представлений проект Стратегії охоплює 27 стратегічних напрямів, спрямованих на захист основоположних прав, зокрема: права на життя, доступу до правосуддя, мирних зібрань; права людини у сфері освіти, праці, охорони здоров'я, а також захист від катувань, дискримінації та нетерпимості, та охоплює права окремих категорій, таких як діти, молодь, особи з інвалідністю, ветерани, внутрішньо переміщені особи тощо. Опрацювання документу продовжується.

Здається, назріло питання декриміналізації порноіндустрії

Зробити, як це є в цивілізованому світі. Найдавнішу професію ще нікому не вдавалося побороти.. А те, що на ній нині заробляють нечесні правоохоронці, то взагалі корупційна складова. Добре, що СБУ і прокуратура викрили цю схему. Щоправда, напевне, така ситуація в кожній області... Як каже Генеральний прокурор Руслан Кравченко: масштабна операція з очищення системи Національної поліції від корупції: викрито схему прикриття «порно офісів» у трьох областях.

Юрій ДОРОШЕНКО,
юрист, журналіст

Так, за даними слідства, керівництво територіальних підрозділів поліції в Івано-Франківській, Тернопільській та Житомирській областях могли забезпечувати безперешкодну роботу мережі так званих «порно офісів». Йдеться про приміщення, де незаконно створювали, виготовляли та поширювали через інтернет відеопродукцію еротичного і порнографічного характеру.

Сьогодні одночасно проводяться слідчі дії у трьох головних управліннях Національної поліції. Мета операції — встановити всіх посадовців, які могли бути залучені до схеми, перевірити роль кожного та надати правову оцінку діям керівників поліції, які замість протидії злочинності могли забезпечувати її прикриття. Очевидно, що посередником у схемі був водій одного із заступників Міністра внутрішніх справ України. Використовуючи зв'язки серед керівного складу Нацполіції, він домовлявся з посадовцями про невтручання у роботу таких «порно офісів».

За щомісячну неправомірну вигоду керівники поліції мали не вживати заходів реагування, не документувати правопорушення, не припиняти незаконну діяльність та завчасно попереджати про можливі перевірки. Розмір «абонплати» становив 20 тисяч доларів США щомісяця для керівництва регіонального підрозділу поліції. Ще 5 тисяч доларів США отримував посередник. Щоб приховати схему, її учасники використовували умовні позначення, спілкувалися через месенджери, а деталі домовленостей обговорювали у приватному порядку.

У ході розслідування задокументовано кілька епізодів передачі коштів. Наприклад, у лютому 2026 року посередник отримав 45 тисяч доларів США. Частина цих коштів, за даними слідства, призначалася керівництву поліції однієї з областей, частина — самому посереднику. У квітні 2026 року він отримав

ще 25 тисяч доларів США: 20 тис. доларів США мали бути передані одному із заступників начальника обласного управління поліції, 5 тис. доларів США залишилися посереднику. Також задокументовано передачу 20 тисяч доларів США посадовцю поліції іншої області через його близьку особу, яка не була обізнана про злочинні наміри. Надалі зафіксовано ще одну передачу 20 тисяч доларів США цьому ж посадовцю.

Сьогодні посередника затримали після одержання чергового траншу в 25 тисяч доларів США. У цьому епізоді 20 тисяч доларів США також призначалися одному з керівників обласної поліції, 5 тисяч доларів США — йому. На даний час у межах кримінального провадження одному з правоохоронців пові-

домлено про підозру за ч. 4 ст. 368 КК України одержання службовою особою, яка займає відповідальне становище, неправомірної вигоди в особливо великому розмірі за невчинення дій з використанням службовою становища, вчинене за попередньою змовою групою осіб. Операція проводиться за сприяння Міністра внутрішніх справ України та ДВБ Національної поліції. 20.05.2026, відбулась подія, яка є дуже показовою.

Співробітниками НАБУ та СБУ під час отримання неправомірної вигоди за ч. 4 ст. 368 КК України були затримані та повідомлені про підозру:

- начальник поліції Івано-Франківської області Сергій Безпалько;
- заступник начальника поліції Івано-Франківської області Володимир Яцюк;
- начальник слідчого управління поліції Тернопільської області Андрій Ткачик;
- заступник начальника поліції Житомирської області Ілля Гулеватий, а також головне — довірена особа заступника Міністра МВС Василя Тетері — Володя Воробей, який разом з ним ще зі школи міліції й виконує все, що каже йому Тетеря. Невідкладні слідчі дії тривають.

В Одесі СБУ затримала вісім співробітників ТЦК

Співробітники Територіальних центрів комплектування «полювали» на великих клієнтів та вимагали понад 2 мільйона гривень. Про це повідомили ЗМІ, інформацію підтвердили в пресслужбі Одеського обласного ТЦК та СП.

Сергій КЛИМЧУК,
оглядач кримінальних новин

Співробітники одеського управління СБУ затримали групу співробітників Переспського районного ТЦК, які вимагали 50 тисяч доларів у одесита, що мав відстрочку від мобілізації. Його затягли в бус і саме там вимагали гроші. Під час проведення операції, частина співробітників ТЦК намагалися втекти з місця злочину, але їх наздогнали і затримали.

Чоловік, у якого ТЦК вимагали гроші, заздалегідь звернувся до СБУ. При обшуку у

ТЦКшників знайшли біти, кастети та вогнепальну зброю. За даними джерел, це був не перший випадок вимагання саме в цього чоловіка, тому він заздалегідь повідомив співробітників СБУ про зустріч з ТЦК, і вони виїхали на місце злочину. Чоловік мав посвідчення учасника бойових дій. Група ТЦК, яку затримала СБУ, працювала разом з поліцією по «крупним клієнтам», повідомляють місцеві ЗМІ. Вони зазначають, що ці воєнкомки неодноразово вибивали гроші у затриманого.

Незалежність судді має стати цінністю, а не прикриттям суддівської сваволі:

Інтерв'ю з Романом Куйбідом

Новини про поновлення на посаді чергового «вовка» легко створюють враження, що десятиліття судової реформи не змінили нічого. Але за гучними рішеннями, що спричиняють обурення, губиться інше — повільні, суперечливі, але реальні зміни в українській судовій системі.

Про те, як українські судді потрапили в залежність від політичної влади, чому судовою реформа після Майдану була неминучою, а також про роль іноземних експертів у ній в інтерв'ю виданню «Дзеркалу Тижня» розповів Роман Куйбіда — експерт Центру політико-правових реформ та співавтор ключових законів, якими сьогодні живе українське правосуддя.

Із 2022 року Роман Куйбіда несе службу в лавах Збройних сил України. 2023 року він переміг у конкурсі на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, однак відмовився від посади на користь служби в війську.

Це інтерв'ю створено в межах проекту «Обґрунтований сумнів» у партнерстві з громадською ініціативою «Голка».

— Романе, що вас привело в судову реформу?

— Галина Чижик, старша юридична дослідниця Центру права і глобальних справ Університету штату Арізона.

Коли я вступив на юридичний факультет, мене зацікавив принцип верховенства права. Це був рік після ухвалення Конституції України. Саме тоді я вперше звернув увагу на цей принцип. Почав читати підручники, але там була така каша, яку я не міг укласти в голову. Вже на другому курсі вирішив дослідити цю тему й написав курсову роботу про верховенство права. Відкрив для себе першоджерела, зокрема Альберта Дайсі. У бібліотеці Вернадського мені винесли його книжку, видану на початку минулого століття англійською мовою. Уявіть, як я здивувався, коли побачив, що її сторінки навіть не були розрізані. Я був першим читачем за понад сотню років, хто це зробив. Осягнути її я тоді не зміг, бо англійська була заскладна, але окремі речі вловив.

Згодом у бібліотеці Української правничої фундації я натрапив на американський юридичний словник. Там мене зачепила одна теза: суддя може вирішувати справу всупереч закону, якщо це потрібно для захисту прав людини. Моя викладачка показала цю курсову народному депутату Ігорю Коліушці, який тоді займався питаннями судочинства в профільному комітеті Верховної Ради. Він долучив мене до роботи над законопроектами, я поступово занурився в тему

глибше. Курсова перейшла в магістерську, а магістерська — в монографію (2004 року вийшла друком монографія Романа Куйбіди «Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи». — Г.Ч.). Звісно, в університеті я обрав для себе напрям правосуддя.

Мені вдалося поєднувати викладання у вищій й науково-дослідницьку роботу в межах Центру політико-правових реформ.

— Ви не лише досліджували реформи, а й писали законопроекти?

— Так, робота над текстами законопроектів означала участь у численних дискусіях. Тоді було багато робочих груп із підготовки змін до процесуальних кодексів, судоустрою, статусу суддів — від так званої малої до великої судової реформи.

— Що це за реформи були?

— У Конституції 1996 року було передбачено, що протягом п'яти років від моменту її ухвалення має бути змінено те й те, але протягом цього часу нічого не робилося. Коли строк спливав, ухвалили пакет мінімальних змін — так звану малу судову реформу. Тоді вперше запровадили механізм, за яким голів судів обирали самі судді. Але це протрималося лише рік. Президент — Кучма на той час — намагався це право перебрати собі, і йому це, здається, вдалося. Влада завжди прагнула зберегти цей вплив.

Я не відчував, щоб судді сильно боролися. Вони завжди намагалися домовитись.

Велику судову реформу ініціював Віктор Шишкін (народний депутат України перших трьох скликань, у 2006–2015 роках — суддя Конституційного суду України, брав участь у розробленні Декларації про державний суверенітет України та Конституції України. — Г.Ч.). Він мав глобальніше бачення: намагався об'єднати в одному законі все, кодифікувати питання судоустрою, статусу суддів і повноцінно реалізувати ідеї, закладені в Конституції.

Реформу Шишкіна не підтримували судді. Спротив був дуже великий, зокрема з боку Верховного суду України. Звісно, ніхто не хоче сильно щось змінювати, якщо працює в цій системі.

— А коли, на вашу думку, в незалежній Україні почалася судовою реформа? Після ухвалення Конституції?

— Я б не говорив про одну судову реформу. Це постійний процес удосконалення: можна реагувати виключно на проблеми, а можна формувати бачення й досягати його.

Після проголошення незалежності першим завданням було відірвати судову систему від радянської моделі й створити судову владу незалежної держави. Постало питання незалежності судів —

раніше такого поняття не існувало, судді завжди були продовженням виконавчої влади.

— У своїй монографії 2004 року ви цитуєте Богдана Футея, який називав радянську судову систему командно-правовою. Отже, після проголошення незалежності був розрахунок, що достатньо просто змінити правила — й радянські судді, які звикли виконувати команди, розвернуться на 180 градусів і почнуть захищати права людини?

— Усе-таки від здобуття незалежності й до тієї-таки малої судової реформи минуло десять років, прийшло чимало нових суддів. Водночас коли з'являлася вакансія в місцевому суді, претендувати на посаду міг лише той, хто приносив лист від голови суду. Саме ця людина починала проходити перевірки та співбесіди.

Формальні процедури відбору існували, але вони були доволі ручними й багато в чому залежали від голів судів. Принести лист могла не випадкова людина, а та, яку підібрав для себе голова суду або яку хтось порекомендував.

Після п'яти років роботи суддів безстроково обирала Верховна Рада. Я був присутній на не одній співбесіді в комітеті й бачив, як депутати зводили рахунки із суддями за невідгідні комусь рішення. Судді знали про це й намагалися бути максимально лояльними, щоб не втрапити в халепу.

Схожа ситуація була і з президентом: адміністрація мала дуже великий вплив на відбір суддів і призначення голів судів.

— Коли, на вашу думку, судді потрапили в політичну залежність?

— Це складне питання. Ймовірно, судова система завжди була в орбіті інтересів політиків, а згодом і олігархів. Протягом тривалого часу система була закритою: судові рішення не публікувалися, щоб можна було доказово говорити про глибину впливів. Тому й питання доброчесності постало відносно недавно.

Питання до суддів почали з'являтися тоді, коли система ставала прозорішою. Ми почали більше бачити й розуміти, що там не все так гладко. Раніше ходили чутки, що хтось узяв гроші, але підтвердити це було практично неможливо, навіть судові рішення не було можливості прочитати. Правоохоронні органи, ймовірно, мали такі докази, але зазвичай не давали їм руху, щоб мати слухняних суддів у своїй орбіті. Хоча були й поодинокі винятки — багато хто пам'ятає справу судді Ігоря Зварича, якого ЗМІ назвали «суддею-колядником».

Закон «Про доступ до судових рішень», який ми свого часу готували, відслонив завісу над кухнею правосуддя. За часів Януковича ухвалили новий закон про судоустрій і статус суддів. Я входив до робочої групи, але вона була така, що Портнов і Лавринович збирали всіх членів, вислуховували, а потім робили щось своє. Потім у парламенті з'явився законопроект. У ньому було реалізовано багато наших ідей, але в такий спосіб, щоб мати контроль над судами, над тим, як формуються органи суддівського самоврядування. Тоді реформу подали суспільству як утілення європейських стандартів, а фактично її використали для консолідації інструментів впливу на суддів.

— Гадаєте, це тоді в судовій системі з'явилися неформальні групи впливу й виокремилися впливові судді, які почали давати вказівки, як і за кого голосувати на з'їздах?

— Я не виключаю, що це завжди було. Судді дослухалися до думок керівництва, до голів судів, бо багато хто завдячував їм кар'єрою. Для кожного судді голова суду — це провідник до судової системи. Але одна річ — дослухатися до думки авторитетного судді, і зовсім інша — коли намагаються реалізувати інтерес політичної влади.

Саме за часів Януковича система стала дуже ураженою політичними впливами, зосередженими в одних руках.

Щоб це перевірити, ми проаналізували дві категорії справ: спори проти президента у Вищому адміністративному суді й справи про обмеження свободи мирних зібрань.

— І що з'ясувалось?

— У спорах проти президента президент завжди вигравав, за винятком хіба що справ

про позбавлення Степана Бандери, Романа Шухевича звань Героїв України, які присвоїв їм посмертно попередник Януковича — президент Ющенко.

У справах про обмеження свободи мирних зібрань я був вражений тим, наскільки судді зациклені на забороні. Там, де жодних заборон бути не може, вони забороняли. То спекотно на вулиці, тому це становить ризик для здоров'я людей, то холодно. Все забороняли під різними надуманими приводами.

— А чому судді так робили? Боялися наслідків із боку політичної влади?

— Ні, вони, вочевидь, були частиною цієї системи. І страх покарання теж був. Коли Янукович прийшов до влади 2010 року, показово звільнили досить багато суддів. Щоб продемонструвати, хто в домі господар.

Після цього аналізу ми вирішили провести навчання для суддів — як аргументувати рішення, як застосовувати практику Європейського суду з прав людини. Якимось до мене підійшов один із суддів і сказав: «Ви нам розповідаєте, чому не можна заборонити мирні зібрання. А краще скажіть, як заборонити».

Мене це дуже вразило. А після цих навчань ми знов аналізували рішення й побачили деякі незначні зміни в практиці окремих суддів, але загалом це майже ніяк не вплинуло. Щоправда, на свободу мирних зібрань ці курси вплинули, на жаль, із точністю до навпаки. Судді почали майже в кожному рішенні посилатися на практику ЄСПЛ, але застосовували її прямо протилежно до того, що там написано.

— А потім стався Майдан...

— Так. Гадаю, велике несприйняття з'явилося, коли суди стали інструментом приду-

шення протестів. Це зумовило величезний запит на те, щоб такі судді не залишалися на посадах.

— Після 2014 року судову систему намагалися очистити й оновити. Чому значна частина старих суддів усе ж залишилася?

— Бо більшість претензій, які висували до суддів, так само можна було пред'явити й значній кількості членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів (орган, відповідальний за перевірку суддів на професійність і добросовісність. — Г.Ч.). Вони оцінювали суддів за власними мірками.

Але не треба недооцінювати те, що сталося після 2015 року. Критерії, які напрацювала Громадська рада добросовісності (створена реформою 2016 року, бере участь в оцінюванні суддів і кандидатів на суддівські посади на добросовісність. — Г.Ч.), мали вплив на систему. Багато речей, які раніше вважалися нормальними, були чітко названі неприйнятними.

Наприклад, схему приватизації службового житла роками сприймали як норму — і судді, і члени ВККС.

Рішення залучити громадськість до реформи на той час було, мабуть, найреволюційнішим. Так, багато суддів, яких суспільство не хотіло б бачити на посадах, залишилися.

Треба розуміти, що в будь-якому разі судді — це віддзеркалення суспільства. І ті ганебні явища, які є в суспільстві, будуть і в судах.

— А як ви ставитеся до залучення іноземців? Адже ви мали досвід роботи з ними в Конкурсній комісії з обрання керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

— Ті іноземці, з якими мені пощастило працювати в Конкурсній комісії, — це професіонали, в яких багато чого можна повчитися. Це була дуже цікава взаємодія, вони багато чого привносять.

Але сама модель мені не подобається.

— Чому?

— Бо за нормальних умов це самоприниження для України як держави, це свідчить про слабкість державних інституцій, недостатність суспільної довіри до них. Невже ми не можемо знайти в себе авторитетних людей, які можуть провести такі конкурси? Мені здається, що серед українців точно є чимало тих, хто міг би гідно виконувати цю роль.

Водночас я розумію вимушеність цього кроку. Важко повірити, що політична влада чи суддівські структури призначать до такої комісії незалежну людину, а не слухняного виконавця їхньої волі. А в іноземців тут немає «своїх» кандидатів, на них складніше впливати, бо вони цінують свою репутацію й авторитет.

В умовах, які були, це загалом позитивний досвід. Проте сподіваюся, що незабаром потреба у залученні іноземців до різного роду конкурсних комісій в Україні відпаде.

— Із двох кандидатів-суддів Верховного суду, які не є кар'єрними судьями, а потрапили до системи після 2016 року, судді обрали до Вищої ради правосуддя менш прогресивного й сумнівнішого з погляду добросовісності. Що має змінитись, аби судді голосували за гідних кандидатів з-за системи?

— Гадаю, в суддівському середовищі завжди обиратимуть собі подібних. Це добре працюватиме там, де добросовісність,

незалежність і справедливість є визначальними цінностями. На жаль, наразі є так, як є. Здебільшого це все ще гарні слова, якими, наче фіговим листком, покривають кругову поруку, свавілля та безвідповідальність.

— А з чого цей запит має з'явитися?

— З наполегливої роботи громадянського суспільства, оновлення правничої освіти, через зміну поколінь, поступову трансформацію судової системи. Ми бачимо, що простих і швидких рішень тут немає.

Загалом, гадаю, сталося найреволюційніше, що могло статися в цих умовах: кваліфікаційне оцінювання суддів, залучення громадськості, іноземних експертів. Врешті-решт, Вищий антикорупційний суд. Суддів притягають до відповідальності за хабарі, їм оголошують реальні строки — цього майже не було раніше.

Ці реформи були потрібні. Наші очікування завжди більші, ми завжди прагнемо досягати чогось на 100%. Але якщо ми досягаємо певного прогресу порівняно з тим, що було раніше, це теж позитивний результат. Однак на цьому не можна зупинятися.

Десь ми були ідеалістами, десь романтиками, десь думали, що все швидко зміниться. В реальності все повільніше, ніж хотілося б. Але результат однаково є.

Може, він не одразу видимий. В історичному вимірі, якщо ми подивимося на ці події, скажімо, за десять років, двадцять, то зможемо краще оцінити досягнуте.

— Романе, 2022 року ви подали документи на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Але з початком повномасштабного вторгнення добровільно мобілізувалися до лав Збройних сил України. 2023-го вас обрали переможцем конкурсу, однак ви відмовились від подальшої участі через службу у війську. Чи шкодуєте про цей вибір?

— 2022-го ми ще були налаштовані на швидке закінчення війни — так працював медійний простір. Це й спонукало мене тоді податися на конкурс, адже для реалізації цілей судової реформи ще потрібно виконати багато роботи. Але не подолавши зовнішнього ворога, провести успішні реформи набагато складніше. 2023 року стало зрозуміло, що війна буде виснажливою. Тому довелося визначитися, керуючись внутрішнім відчуттям пріоритетів.

Я не шукав і не шукаю можливості звільнитися з війська в такий спосіб. Ми ще не закінчили війну перемогою.

Джерело: «Дзеркало ТИЖНЯ»

Цифровий рай чи експлуатація?

Про новий ТК України

Автори проєкту Трудового кодексу України провели форум під гучною назвою «Ринок праці для економіки майбутнього», щоб ні в кого не залишилося сумнівів: вони хочуть якнайшвидше ухвалити нові правила роботи. Тут, як і в історії з проєктом Цивільного кодексу, виникає питання щодо доцільності ухвалення масивного документа прямо зараз, коли країна веде кривавий бій проти російського агресора. Ціною такого поспіху може бути ще більше напруження у відносинах між працівниками та роботодавцями, яким апriori притаманна конфліктність. Для прощовхування трудової лібералізації на заході звучали різні аргументи: від його проєвропейськості й диджиталізації до гуманності та фіскальної корисності. Уявляється ідилічна картина, де роботодавці стають законослухняними, а майже всі працюють дистанційно...

Віталій ДУДІН,
проектний координатор

Насправді реформа не про це. Роботодавці мріють про новий ТКУ, бо бажають без профспілок вирішувати питання масових звільнень, контролю за персоналом та надурочних робіт. Але що хорошого він пропонує працівникам, які й так несуть на собі величезний тягар? Якщо проаналізувати меседжі з виступу міністра економіки Олександра Соболева, то виходить, що працівникам подарують те, що і так є, але часто не діє на практиці саме з вини уряду.

Спробуємо провести невеличкий факт-чекінг за мотивами виступу міністра і вказати на демагогічність його заяв.

«Україна не може далі відкладати оновлення трудового законодавства, нам потрібно підтримати законопроект у першому читанні та продовжити фахову роботу над фінальною версією». Навіщо цей поспіх? Адже проєкт ТК розрахований на застосування у повоєнний період. Якщо потрібні невідкладні зміни, то їх треба вносити точно, виходячи з конкретних проблем працівників. Можливо, КЗпП гальмує євроінтеграцію? Так, Польща і Чехія вступили до ЄС, маючи осучаснені кодекси часів планової економіки.

«Серед ключових новацій: нові формати роботи (дистанційна, надомна, сезонна, з нефіксованим часом)». Регулювання сезонної роботи передбачено ще статтею 7 КЗпП в редакції 1971 року. Надомна робота врегульована з 80-х років. Нефіксовані трудові договори («0-годинні контракти») в Україні легалізовано з серпня 2022 року, але неофіційна зайнятість під виглядом «фрілансу» процвітає й надалі.

«...імплементация понад 30 директив ЄС». Головне не кількість, а якість. Приміром, при перенесенні норм Директиви 2022/2041 про адекватну зарплату було викинуто положення про встановлення мінімалки на рівні не менш як 50% від середньої. Зміст директив може бути вихолощено, оскільки керуватимуть законодавчим процесом лобісти бізнесу.

«Дистанційна чи надомна робота сьогдні часто існує як неформальна домовленість». Це взагалі камінь в город Галини Третьякової, яка активно здійснювала реформування дистанційки в 2020-2021 рр. Тоді ж було закріплено право на відключення під час дистанційної роботи (ст. 60-2 КЗпП), що подається як значна новація. Якщо це не працює, то куди дивиться Держпраці, під контролем Мінекономіки?

«Він потрібен, щоб зробити роботу доступнішою, легальнішою і більш прогнозованою

для людей і бізнесу». Це навіть міф про незрозумілість правил роботи, хоча найчастіше не виконуються цілком ясні норми щодо оплати праці. Щороку через невилплату зарплат подаються тисячі позовів. https://rev.org.ua/.../04/Vitukova_Trudovi-prava_240326.pdf

Міністр також акцентував, що новий кодекс має не лише соціальний, а й економічний ефект. Твердження про надходження до бюджету засновані на новаціях щодо ознак трудових відносин і мінімальної зарплати, які не увійшли до зареєстрованого в парламенті ТКУ. Детальніше тут: socportal.info/.../novii-trudovii-kodeks-ne-dast.../

При цьому, в проєкті ТКУ немає розділів про:

- безпеку та охорону здоров'я працівників на роботі;
- права професійних спілок та виробничу демократію;
- зайнятість через цифрові платформи;
- узгодження сімейних та професійних обов'язків

Усе це підтверджує, що сподівання на європейську реформу в сфері праці є марними. Метою уряду є приспати пильність працівників гарними словами, узаконивши збільшення влади роботодавців над ними. Трудові права формують основу для добробуту і демократії, тому ми повинні їх відстояти, не дозволяючи ввести себе в оману. Без створення Міністерства праці, яке б могло незалежно від впливу роботодавців розробляти зміни до трудового законодавства, кардинальні зміни в цій площині обернуться провалом.

Доктрина заборони суперечливої поведінки у практиці ВС

Верховний Суд, останнім часом, під час розгляду приватноправових спорів системно застосовує давньоримську доктрину фраздаторності правочину.

Петро ПАЦУРКІВСЬКИЙ,
студент II курсу магістратури Навчально-наукового
інституту права КНУ імені Тараса Шевченка

Як переконає аналіз судової практики, не менш часто Верховний Суд послуговується під час вирішення ним приватноправових спорів і давньоримською доктриною *venire contra factum proprium* — заборони суперечливої поведінки. На нашу думку, пояснення цього факту лише феноменом активної інтеграції українського приватного права в європейське приватне право було б надто спрощеним та одностороннім поглядом на проблему. За ним стоять незрівнянно глибші явища і процеси і стосуються вони головню іманентних властивостей сучасного вітчизняного цивільного права.

Це право у своїй еволюції зазнало декілька карколомних кульбітів. Поза їх парадигмальними межами не можливо його адекватно зрозуміти та пояснити.

Відомий український радянський теоретик права П. О. Недбайло у своїй монографії «Радянські соціалістичні правові норми» цей принцип пояснював так, що він є наслідком дії правової норми як формального правила поведінки, встановленого чи санкціонованого державою, яке уособлює матеріально обумовлену державну волю панівного класу, забезпечене державним примусом з метою охорони і регулювання найістотніших суспільних відносин «шляхом офіційного їх закріплення у формі точно визначених прав і обов'язків учасників цих відносин». Тобто, радянське цивільне право навіть натяку не містило на такі системоутворюючі властивості суб'єкта класичних цивільних відносин, як його автономія волі та приватний інтерес, які, за визначенням Верховного Суду, є підвалинами справжнього цивільного права.

Другий парадигмальний кульбін цивільного права України пов'язаний із ухваленням нині чинного ЦК України. Як зазначає А. Б. Гриняк, цей «ЦК України, відійшовши від радянської моделі «можна те, що дозволено», запровадив іншу модель «дозволено все,

що не заборонено» правового регулювання». Внаслідок цього, як зауважила відомий цивіліст Н. С. Кузнєцова ще у 2003 р., в українське цивільне право було повернуто в концентрованому вигляді «приватноправовий» код, а пріоритет вибору поведінки учасників цивільного обороту перейшов від держави до них самих. Це було не випадковим, а глибоко закономірним явищем першої кодифікації цивільного права суверенної України.

У вітчизняній цивілістиці ця проблема, на нашу думку, ще продовжує залишатися на початковому етапі її пізнання. Хоча почали з'являтися і перші безпосередні дослідження вченими-цивілістами України практики застосування Верховним Судом та іншими судами України доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин до вирішення приватноправових спорів. Системний аналіз практики застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин та з'ясування особливостей її інтерпретації в умовах активної інтеграції приватного права України в європейське приватне право та рекодифікації ЦК України.

Верховний Суд України у своїх рішеннях дійшов висновку, що «судами під час розгляду справи встановлено, що спірний договір, укладений від імені позивача, підписаний не ним, а іншою особою. Таким чином, — резюмував ВСУ, — спірний договір був укладений без волевиявлення позивача, а тому суди дійшли правильного висновку про недійсність спірного договору на підставі частини третьої статті 203 та частини першої статті 215 ЦК України». Хоча у матеріалах справи містяться безспірні докази того, що до оскарження вищезазначеного договору позивач не тільки його визнавав, але й виконував, продемонструвавши цим в цілому суперечливість своєї поведінки. Вирішальним для Верховного Суду України при вирішенні цього спору стали суто формальні аргументи.

Світоглядним та методологічним витоками вищезазначеної парадигмальної матриці застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин, як переконає генетичний та системний аналіз його правових позицій та судової практики в цілому, стали рішення КЦС ВС від 16.05.2018 р. у справі №449/1154/14 і рішення Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 р. у справі №668/13907/13-ц.

Зокрема, у першому з цих рішень Суд виснував, що добросовісність — це певний стандарт поведінки учасника цивільних відносин, який характеризується чесністю, відкритістю та повагою інтересів іншої сторони договору чи відповідного правовідношення [17]. Інакше кажучи, це своєрідна максима, без врахування якої неможливо з'ясувати, була суперечливою чи ні поведінка учасників цивільних відносин у певному конкретному випадку.

У рішенні ВП ВС йдеться про значення добросовісності для визнання недійсним правочину за участю юридичної особи. ВП ВС, зокрема, відзначила, що для визнання недійсним договору на тій підставі, що його було укладено представником юридичної особи із перевищенням повноважень, потрібно встановити насамперед наявність або відсутність підтверджених належними та допустимими доказами обставин, які б свідчили про те, що контрагент цієї юридичної особи діяв недобросовісно чи нерозумно. При цьому тягар доведення недобросовісності або нерозумності у поведінці контрагента за договором покладається на юридичну особу. По-друге, ВП ВС констатувала, що дії сторін такого договору повинні свідчити про відсутність справжнього наміру його укладення та виконання [18].

Принадгдно зазначимо, що в іншій своїй постанові з цієї проблематики, а саме в її рішенні від 02.11.2021 р. у справі №925/1351/19 ВП ВС особливо наголосила, що при оцінці добросовісності чи недобросовісності набувача майна варто враховувати, що публічні торги в межах здійснення виконавчого провадження є найбезпечнішим з правової точки зору способом набуття майна, оскільки прилюдна процедура його реалізації гарантує як невідворотність

результатів торгів, так і так зване «юридичне очищення» майна, набутого в такий спосіб. З іншого боку, зауважила ВП ВС, добросовісний набувач не може відповідати за можливі порушення інших осіб, допущені ними у межах процедур, спеціально призначених для запобігання шахрайству при вчиненні правочинів з нерухомим майном [20].

Отже, необхідно зазначити, що першим кроком Верховного Суду в опануванні доктриною заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин при вирішенні цивільно-правових спорів та його підготовки до системного застосування цієї доктрини стало вироблення ним парадигмальної матриці добросовісності як загальної засади всього цивільного права. Одночасно з вищезазначеною якістю добросовісність є підвалиною доктрини *venire contra factum proprium*. Ці феномени співвідносяться між собою як загальне та особливе. Для з'ясування питання, чи мала місце суперечлива поведінка учасника цивільних відносин у певному конкретному правовідношенні, передусім необхідно встановити, було чи не було допущено цим учасником порушення добросовісності як основи приватного права в цілому, оскільки між цими явищами правової дійсності існує пряма взаємозалежність.

Паралельно зі створенням парадигмальної матриці добросовісності як загальної засади цивільного права в цілому та підвалини доктрини суперечливої поведінки учасників цивільних відносин Верховний Суд розпочав активне впровадження цієї доктрини в судову практику. Його ініціаторами виявилися судді КЦС ВС В.І.Журавель та В.І.Крат. Зокрема, вони висловили окремі власні думки до рішень КЦС ВС від 25.08.2018 р. у справі №596/2472/16-ц [23], від 16.01.2019 р. у справі №479/127/16-ц [24] та від 20.02.2019 у справі №543/1178/15-ц [25], у яких наполягали, що вищезазначені справи у правовому сенсі схожі зі справою №3-502гс15, яку Верховний суд України розглянув 22.04.2015 р. та застосував в ухваленому рішенні «доктрину *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки)» [26].

Особливий інтерес для розуміння процесів і процедур системного застосування в судочинстві України доктрини заборони суперечливої поведінки, на нашу думку, являють собою такі парадигмально значущі рішення Верховного суду: 1) постановою ОП КЦС ВС від 10.04.2019 р. у справі №390/34/17 та постановою КЦС ВС від 30.07.2020 р. у справі №357/7734/18; 2) постановою ВП ВС від 26.10.2022 р. у справі №227/3760/19-ц та постановою КЦС ВС від

14.12.2022 р. у справі №126/2200/20; 3) постановою КЦС ВС у справі №450/2286/16-ц; 4) постановою ВП ВС від 21.05.2021 р. у справі №461/9578/15-ц; 5) постановою КЦС ВС від 04.08.2021 р. у справі №185/446/18. Їх зміст розкриває еволюцію підходів Верховного Суду до практичного застосування в судовій практиці доктрини заборони суперечливої поведінки та особливості розвитку інтерпретації ним цієї доктрини, а в сукупності демонструє становлення вітчизняної суддівської концепції доктрини заборони суперечливої поведінки.

Отже, аналіз досвіду Верховного Суду із системного впровадження у вітчизняну судову практику доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин в період її становлення як якісно виокремленого феномену переконує, що цей період охопив головню відрізок ча-

більшої стійкості концептуально й інструментально, а також розширився змістовно за рахунок наступної судової практики Верховного Суду. До уже проаналізованих нами вище сфер застосування цієї доктрини додалися деякі нові її сфери. Прикметно, що ініціатором та послідовним лобістом цих ініціатив знову виступив суддя Верховного Суду В.І.Крат.

Зокрема, він в оприлюдненій ним Окремій думці судді КЦС ВС від 09.12.2024 р. у справі №404/7235/22 про так звану «конкуренцію» стягувачів аліментів та процесуальну добру совість зазначив, що проявом принципу доброї совісті є те, що сторона в судовому процесі, зокрема, позивач, не вправі розумно висувати твердження, які несумісні з правовою позицією, зайнятою нею раніше в судовому процесі, який уже відбувся. «Принцип процесуальної доброї

Першим кроком ВС в опануванні доктриною заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин при вирішенні спорів та його підготовки до системного застосування цієї доктрини стало вироблення ним парадигмальної матриці добросовісності як загальної засади всього цивільного права.

су із квітня 2019 року по січень 2023 року. Впродовж нього Верховним Судом було вироблено стійке загальне розуміння доктрини заборони суперечливої поведінки як конкретного прояву засади добросовісності цивільного права в її українському ціннісному контексті, а також напрацьовано концептуальні контури послугоування судами цією доктриною у таких сферах приватного права, як судові рішення земельних спорів та спорів в царині спадкування, в спорах щодо розпорядження спільним сумісним майном та у сфері кондикційних зоб'язань. Певний досвід застосування доктрини заборони суперечливої поведінки Верховний Суд набув й деяких інших сферах цивільних відносин. На нашу думку, це уможливило висновок, що у вищезазначений період часу сформувалась в її найзагальніших контурах також парадигмальна матриця застосування у вітчизняній судовій практиці завдяки інноваційному та креативному мисленню суддів та судів, головню Верховного Суду, доктрини заборони суперечливої поведінки та її інтерпретації.

Несучий світоглядний і методологічний каркас вищезазначеної парадигмальної матриці застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин набув ще

совісті навряд чи має толерувати, — наголосив він, — непостійність учасників процесу, а навпаки покликаний забезпечити послідовну поведінку учасників спору. Адже суд не є місцем для «безцеремонної процесуальної гри» [36]. Як резюмує В.І.Крат: «Правопорядок не може допускати ситуацій, за яких особа наполягає в різних судових процесах на правдивості протилежних одне одному тверджень задля просування власних інтересів» [36].

Принагідно зазначимо, що аналогічні положення містяться у рішеннях Верховного Суду від 30.05.2024 р. у справі №229/7156/19 [37] та від 04.11.2024 р. у справі №532/1550/23 [38].

У своєму рішенні від 17.09.2025 р. у справі №676/8831/23 КЦС ВС виокремив із земельних справ в цілому ще одну самостійну сферу застосування доктрини заборони суперечливої поведінки, а саме орендні відносини. Зокрема, ВС зазначив, що в разі, коли орендодавець не підписував договір оренди земельної ділянки, проте підписав акт її прийому-передачі та отримує орендну плату за користування нею від орендаря, то у такому випадку не може бути визнаним відсутнім правом оренди наймача землі та застосованим повернення земельної ділянки як правомірний акт. Це зумовлено тим, як вис-

Гібридна війна рф та антиукраїнський підручник

Офіс Генпрокурора здійснює процесуальне керівництво у провадженнях щодо інформаційної агресії рф як складової війни проти України.

Йдеться не лише про окремі пропагандистські заяви чи публікації, а про скоординований державний механізм, спрямований на підготовку російського суспільства до війни, виправдання окупації українських територій, мобілізації, воєнних злочинів і спроб знищення української ідентичності.

Одним із результатів цієї роботи став обвинувальний вирок В. Мединському та А. Торкунову — редакторам російського підручника для 11 класу «История России. 1945 год — начало XXI века», виданого у рф у 2023 році. Шевченківський райсуд м. Києва призначив кожному з них покарання — 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Особливу увагу рф зосереджує на дітях — одній із найвразливіших категорій населення на окупованих територіях. Через навчальні матеріали їм нав'язують тези про так звані «братські народи», заперечують самостійність України як держави та поширюють російську версію війни під виглядом так званої «сво».

Із 1 вересня 2023 року підручник використовували у школах на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей та АР Крим. Також його поширювали на території рф. Його зміст містить публічні заклики до зміни меж території та державного кордону України, виправдовує збройну агресію рф і тимчасову окупацію українських територій, а також формує в учнів викривлене та ідеологічно заангажоване уявлення про події новітньої історії.

Прокурори Офісу Генпрокурора довели в суді вину Мединського та Торкунова за ч. 2 ст. 110 КК України — посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, а також ч. 3 ст. 436-2 КК України — виправдовування та визнання правомірною збройної агресії рф проти України і глорифікація її учасників.

нував КЦС ВС, що нова поведінка орендодавця суперечить його попередній поведінці, а саме підписанню ним акта прийому-передачі земельної ділянки і отриманню ним же орендної плати за користування земельною ділянкою, тобто, є несумісною із засадою добросовісності цивільного права [39].

Висновки. Аналіз судової практики Верховного Суду у сфері застосування ним доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин переконує, що поява останньої не випадкова і не є наслідком суддівського свавілля. Навпаки, ця доктрина стала одним із переконливих свідчень тектонічного зміщення парадигмальних засад цивільного права України від його радянської моделі «учаснику цивільних відносин можна те, що дозволено законом» до його нинішньої моделі «цьому учаснику можна все, що законом не заборонено». Проаналізована нами суддівська практика містить у собі щонайменше два якісно відмінних між собою набутого досвіду. Перший із них стосується вироблення Верховним Судом парадигмальної матриці дотримання добросовісності як загальної засади усього цивільного права, як його атрибутивного імперативу та постійної функції. Щоб відповідати критерію добросовісності, як виснував Верховний Суд, вчинки та дії учасників цивільних відносин повинні здійснюватися в такий спосіб, щоб вони були сповна суголосними із загальноприйнятими нормами суспільної моралі, передусім в аспекті відповідності застосування ними засобів правового регулювання цілям, які ставляться перед учасниками цивільного обороту.

Одночасно з вищезазначеною якістю добросовісності є безпосередньою підвалиною доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин. Це другий пласт досвіду, набутого Верховним Судом у процесі впровадження цієї доктрини в суд-

дівську практику. Ці обидва пласти правової реальності співвідносяться між собою як загальне та особливе. Для з'ясування питання, чи мала місце суперечлива поведінка учасника цивільних відносин у певному конкретному правовідношенні, передусім необхідно встановити, було чи не було допущено цим учасникам порушення добросовісності як основи приватного права в цілому, оскільки між цими явищами правової дійсності наявна пряма взаємозалежність.

Період становлення системного застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки охопив собою головню відрізок часу із квітня 2019 по січень 2023 року. Впродовж нього Верховним Судом було вироблено стійке загальне розуміння сенсу доктрини заборони суперечливої поведінки як конкретного прояву засади добросовісності цивільного права в її українському ціннісному контексті, а також напрацьовано концептуальні контури послугоування судами цією доктриною в таких сферах приватного права, як судові вирішення земельних спорів та спорів в царині спадкування, в спорах щодо розпорядження спільним сумісним майном та у сфері кондикційних зобов'язань. Згодом до вищезазначених сфер додалися також застосування цієї доктрини у спорах щодо «конкуренції» стягувачів аліментів та у сфері орендних відносин. Певний досвід застосування доктрини заборони суперечливої поведінки Верховний Суд набув й у деяких інших сферах цивільних відносин.

Вищевикладене, на нашу думку, уможливорює висновок, що у вищезазначений період часу сформувалась в її найзагальніших контурах також парадигмальна матриця застосування у вітчизняній судовій практиці завдяки інноваційному та креативному мисленню суддів та судів, головню Верховного суду, доктрини заборони суперечливої поведінки та її вітчизняної інтерпретації.

Путін втрачає контроль над росією

У британському журналі «The Economist» вийшла анонімна колонка під назвою «володимир путін втрачає контроль над росією». Її автор — колишній високопоставлений чиновник російського уряду. У статті він розмірковує про те, що «кожен новий крок володимира путіна, спрямований на збереження влади, лише прискорює процес розпаду». З дозволу «The Economist», «Медуза» публікує повний переклад колонки.

Це сталося не як факт, а на рівні відчуття, миттєвого і всеосяжного: володимир путін завів росію в глухий кут і ніхто не знає, що буде далі. Першим проявом стало зміна мови, якою користувалися високопоставлені чиновники, губернатори регіонів і бізнесмени: вони перестали вживати займенник першої особи множини, говорячи про дії влади в країні.

Ще минулої весни всі говорили «ми» та «наше». Війна путіна проти України може бути нерозсудливою і провальною, але вона була спільною. «Ми» знаходилися всередині неї, і для усіх «нас» було б краще, якби вона швидше закінчилася. Тепер же те, що відбувається, вони описують як «його» історію. Не наш проєкт, не наша повістка, не наша війна. Його рішення називають «дивними». Ще дивніший сам факт того, що він взагалі щось вирішує. Йдеться не тільки про падіння рейтингів схвалення. Майбутнє обговорюється вже не в контексті того, що вирішить путін, а як щось, що буде розгортатися незалежно від нього — і, можливо, вже без його участі. Ця зміна риторики не означає повстання. Авторитарна система може довгий час існувати за рахунок страху, інерції та репресій. Вона досі має монополію на насильство, але втратила монополію на формування майбутнього. У минулому режим, незважаючи на всю свою брехню, мав якийсь проєкт, який міг нав'язати: «відновлення державності», утвердження себе як «енергетичної наддержави». Була навіть «модернізація» до різкого повороту до ультраконсерватизму та війни.

Іронія полягає в тому, що путін почав війну, щоб зберегти владу та створену ним систему. Тепер, вперше з початку конфлікту, росіяни починають уявляти собі майбутнє без нього. Це результат поєднання чотирьох факторів.

По-перше, це ціна воєнних дій, що зростає. Війна в Україні передбачалася як спеціальна військова операція, яку проводили обрані групи людей, що отримували фінансове винагородження за свої зусилля, тоді як решта суспільства продовжувала зви-

чайне життя. Ця модель руйнувалася в міру того, як війна затягувалася і розширювалася за масштабами. Вона призвела до зростання інфляції та податків, занепаду інфраструктури, посилення цензури та нескінченних заборон. Це не війна національного масштабу, але вона фінансується на національному рівні — і суспільство натовість не отримує жодної мети.

По-друге, зростає попит на правила з боку еліт, яким довелося повернутися до росії разом зі своїм капіталом. Раніше їхню власність захищав Захід. Для вирішення конфліктів та пошуку захисту вони використовували лондонські суди, офшорні структури та міжнародний арбітраж. Тепер конфлікти доводиться розв'язувати всередині країни, без функціонуючих інститутів. Попит на правила стає все більш нагальним у міру прискорення перерозподілу активів. За останні три роки у приватного бізнесу були конфісковані, націоналізовані або передані лоялістам та наближеним активи на суму близько п'яти трильйонів рублів (60 мільярдів доларів), що стало найбільшим перерозподілом власності з часів масової приватизації 1990-х років. Справа не в тому, що еліти раптово прониклися любов'ю до верховенства права або демократії. Але навіть ті, хто вірний режиму, прагнуть правил та інститутів, здатних справедливо розв'язувати конфлікти.

Третій фактор — зміна геополітичного клімату, до якої сам Путін приложив руку. Росія вважає, що вона перебудовує світовий порядок. Насправді ж вона всього лише каталізатор: війна росії проти України прискорила кризу західної демократії, зростання популізму та втому від глобалізації. Зараз росія опинилася у світі, де правила слабкі, а економічна та технологічна могутність і груба сила домінують. У світі, заснованому на правилах, росія могла б використовувати асиметрії: залежність Європи від її газу, місце в Раді Безпеки ООН, радянську ядерну спадщину. Але тепер Єв-

ропа купує газ в інших країнах, місце росії в Раді Безпеки ООН знецінене.

Це не ідеологічна проблема. Це структурна проблема. Будь-який розвиток у росії повинен мати внутрішнє джерело сенсу, а уряд не здатний його забезпечити.

Четвертий пункт — це посилення ідеологічного контролю. Колишній соціальний договір, відповідно до якого держава не втручалася в приватне життя людей, а громадяни — у політику, зруйнувався. Раніше система купувала лояльність людей зручностями, послугами та споживанням. Тепер усе, що вона може запропонувати, — це репресії, втручання та цензура, найяскравішим проявом яких стали нинішні обмеження доступу до інтернету. Проблема полягає не стільки в самих репресіях, скільки в репресіях без мети. Ідеологія за визначенням передбачає образ майбутнього. Ця ідеологія вимагає дисципліни, не пропонуючи майбутнього. Від громадян вимагають лояльності, але їм не кажуть, якому майбутньому ця лояльність служить. Політична реальність виглядає непривабливою навіть для більшості технократів, що брали участь у її побудові. Оптимізм висихає зсередини.

Усі чотири фактори створюють ситуацію, відому в шахах як цугцванг: кожен хід погіршує позицію. Система може існувати доти, поки путін перебуває при владі. Але кожен його крок щодо збереження та розширення цієї системи пришвидшує її занепад. Його інстинктивною реакцією може стати посилення репресій. Він може розпочати нову війну. Але ці дії лише погіршать ситуацію. Він не зможе відновити зв'язок між владою та майбутнім. Він може лише зробити розрив більш кровавим і небезпечним.

Книжкове піратство — механізм злочину

Книжкове піратство в Україні-2026 — це не «бабусі з лотка». Це організований тіньовий сектор з банкірами, депутатами, тендерами та кримінальними справами. Розповімо про те, як одне видання з Почайни, вивело викривача на банкіра, представників політичних партій — і на видавництво, яке 18 років працює в тіні.

Українська буктокерка Анев провела ґрунтовне розслідування книжкового піратства: пройшла Почайну, особисто замовила піратську книгу, простежила гроші, реєстри й адреси — та вийшла на полтавське видавництво, чий співвласник балотувався до обради від «Слуги Народу», другий співвласник входить до регіональної ради від «Європейської Солідарності», а їхня бухгалтерка свого часу йшла від «Радикальної партії».

Чоловік керівниці цього видавництва — директор Полтавської обласної дирекції «Укргазбанку». А юридична адреса видавництва збігається з адресою компанії, яка фігурує в кримінальній справі про розкрадання активів мережі перукарень. Це реальна мережа, яка 18 років друкує піратські книжки в Україні й пише на них «Кишинів, Молдова», щоб уникнути юридичної відповідальності.

Розповідаємо по черзі. Почайна: стає занепадлим книжковим ринком. Хоча колись це був головний книжковий ринок Києва. Сьогодні більшість простору закрито, а решта продає одне з трьох: російськомовні книжки, видані ще до 2022; піратські репринти українською з машинним перекладом «на туалетному папері»; оригінальні видання Vivat, «КСД», «Жорж», «Кондор» та інших видавництв — поряд із піратськими, наче так і треба.

Авторка розслідування пройшлася рядками і поспілкувалася з продавцями. Вони добре знають, що це піратські видання. Знають, що таке репринт. І спокійно пропонують замовити «під клієнта» те, чого немає в наявності. Коли буктокерка ставила незручні питання, продавці помітно нервували. Власників яток вони не називають. Схоже, ніхто з них не знає всю схему цілком. Це навмисно. Про контрольну закупівлю. Дослідниця свідомо замовила піратську книгу, щоб простежити ланцюг від оплати до доставки. Оплата відбулася: на особисту картку Ігоря Сікори. Підтвердження приходить у Viber від «книжкового магазину» без назви. Можливо, таких безіменних магази-

нів-двійників — десятки. Підтвердження оплати було надіслано Діані Сікорі, дружині Ігоря. Посилку з книгою відправляє вже третя людина — ФОП Сікора Раїса Володимирівна, зареєстрована у червні 2025 року. Три ФОПи на один родинний бізнес — це класичне дроблення доходів, щоб не вискакувати за ліміт єдиного податку. Тобто річний оборот — щонайменше сотні тисяч гривень, і це обережна оцінка. На обкладинці отриманої книжки — фейковий ISBN і вигаданий «видавничий дім PRINT, м. Кишинів, Молдова». Переклад машинний, нелогічний.

Сайт BookHub Держкомтелерадіо разом із СБУ заблокували. А потім блокували повторно — бо власники просто переїхали на новий домен. Офіційно це підтверджено у пресрелізах Держкомтелерадіо за 2025 рік: повторно перекидали BookHub, Leader-Books, BookMood, «Книжкову Лавку». Інші їхні сайти-клони, що крос-референсять один одного: Knigomania, IQbook, Knigoman. Частина зареєстрована вже на нову людину — Бесєдінку Вікторію (Харків, у торгівлі з 2023-го). «ТвояБук» (Мукачєво) — Аріна та Давид, які серед легальних книжок ховають піратські принти. Хоча б увесь асортимент україномовний.

«Квіти для Елджернона» і Аня Трінчер. Пам'ятаєте, як співачка Аня Трінчер виклала в сторіс «Квіти для Елджернона» й отримала шквал критики? Тепер зрозуміло чому. Це було видання Sky Print — піратська книга з машинним перекладом. Sky Print засіяв своїми виробами Prom, Rozetka і безліч дрібних крамниць. Хто такий цей Sky Print? Видавництво, яке 18 років ховається.

Дослідниця знайшла на Threads фото піратських видань із вихідними даними «Sky Print». Оформлення першої сторінки ідентичне до купленої книги — разом зі шрифтом і кернінгом. Тільки на її примірнику слово «Sky» прибрали. На сайті «Типогра-

фія», на «Рейтлісті» — стіни відгуків читачів про машинний переклад книжок Sky Print.

Відкриті реєстри підтверджують: ТОВ «Видавництво Скай-Принт» ЄДРПОУ: 35359933 Зареєстроване: 15 серпня 2007-го — 18 років. Адреса: м. Полтава, вул. Комарова, 2Б. КВЕД 18.13: «Виготовлення друкарських форм та інших поліграфічних послуг» — тобто офсет, тобто можливість друкувати тисячі примірників щомісяця. Стагунний капітал: 300 000 грн. Керівниця і власниця (57%): Воїнова Вікторія Вікторівна. Співвласник (43%): Заяць В'ячеслав Миколайович. Отже ніби соцмереж нема. Сайту нормального нема. Фестивалів не відвідують. Інтер'ю не дають. 18 років. У країні, де книговидавці борються за кожен метр уваги. У 2021 році Sky Print виграло держтендер на офсетні друкарські форми у Полтавського національного педагогічного університету імені Короленка. Тобто інфраструктура для масового офсетного друку у них точно є. Люди за «Скай-Принтом»: OSINT Воїнова Вікторія Вікторівна — керівниця Sky Print. У Facebook реєструється як Ачкасова. Це прізвище чоловіка. Ачкасов Михайло Васильович — чоловік Воїнової. Засновник Sky Print. Він же — директор Полтавської обласної дирекції АТ «Укргазбанк». Підтверджено профілем на чесно.org.

У 2020 році він балотувався до Полтавської обласної ради 8-го скликання від «Слуги народу», список №27, округ 1.

Власник акцій АТ «Наталка і Петро» — підприємства, що десятиліттями фігурує в кримінальних справах про розкрадання активів мережі перукарень. Директора у

фірми формально нема. Акціонери не можуть навіть законно звільнити керівника. Колишній директор виводив гроші від продажу нерухомості через сумнівні договори купівлі-продажу. Почато кримінальне провадження про перевищення повноважень (судова ухвала від 15.04.2016). У цій справі фігурує ПрАТ «Веселка». Юридична адреса — Краматорськ, фактична — м. Полтава, вул. Комарова, 2Б. Та сама адреса, що й Sky Print. Розповідаємо про дійових осіб: Заяць Вячеслав Миколайович — співвласник Sky Print і керівник приватної фірми «КМ» — у неї свого часу були тендери з митницею з «Укргазвидобуванням». Він також є членом ради Полтавської територіальної організації партії «Європейська Солідарність». Коган Наталія Іванівна — бухгалтерка Sky Print і ПрАТ «Веселка». У 2015 році балотувалася до Полтавської міської ради від «Радикальної партії». Тобто за одним полтавським «видавництвом-привидом» одночасно стоять банкір з «Укргазбанку», кандидат від партії зелених, член ради партії Порошенка та ексрадикалка.

Замість висновку. Книжкове піратство це організований тіньовий сектор економіки, які пов'язаний з банкірами, депутатами, тендерами і кримінальними справами. Питання не лише авторського права — це питання впливу. Поки чесні видавці платять податки й інвестують у переклад, інші заливають ринок «молдовським принтом» — і живуть з цього вже два десятиліття. Книжкова Почайна існує попри те, що люди стали менше читати. Вона перетворилася на пам'ятник безкарності. І всі, хто там купує «дешевшу книжку», голосує гривнею за те, щоб ця система жила далі. І найголовніше: це розслідування — робота, яку має робити цілий редакційний відділ юристів і журналістів. Зробила одна людина. Сама. Замовила піратську книжку на свої гроші. Свідомо порушила закон, щоб зібрати докази. Опрацювала реєстри, ухвали судів, тендерні бази, листувалася з продавцями. Озвучила імена відомих людей з банків і політики — а це юридичні ризики особисто для неї.

Якщо ви читач — перевіряйте ISBN. Купуйте у видавців напряму або в перевірених мережах (Vivat, «КСД», «Лабораторія», YakaBoo, «Книголенд» і так далі). Не годуйте Почайну. Українська книжкова культура — це не «дешевша книжка з Кишинева». Це переклади, права, оплата авторам, гонорари редакторам, гідні зарплати в індустрії.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами УІК

Підготовка до незаконного перетину кордону України

Отримання грошей за підготовку незаконного перетину кордону України утворює склад злочину, передбаченого ст. 332 КК, навіть якщо жодну особу не переправлено.
Опубліковано 18.05.2026 By Lexinform.

10 березня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 138/1733/25 залишив без задоволення касаційну скаргу захисниці, яка посилалася на відсутність в обвинуваченого умислу на вчинення інкримінованого злочину. Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, фігуранта визнано винним в організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України, вчиненій за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів (ч. 3 ст. 332 КК України). Факт відсутності перетину кордону не впливає на кваліфікацію дій організатора.

У касаційній скаргі захисниця просила перекваліфікувати дії її підзахисного на ч. 3 ст. 190 КК України. Верховний Суд вказав, що кримінальна відповідальність за ч. 3 ст. 332 КК України настає за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, зокрема, вчинене організованою групою або з корисливих мотивів. При цьому організація такого незаконного переправлення — це дії особи щодо розробки планів, визначення місця, часу незаконного переправлення, пошуку співучасників, створення організованої групи, її фінансування, озброєння тощо.

Для наявності у діях організатора незаконного переправлення осіб через кордон закінченого складу злочину не є обов'язковим факт перетину кордону особою, яка, згідно з планом, мала перетнути кордон, оскільки відповідальність для організатора настає вже за сам факт організації, керівництва та сприяння порадами, засобами тощо.

Під корисливим мотивом треба розуміти випадки, коли винний, здійснюючи незаконне переправлення через державний кордон України, мав на меті одержати у зв'язку з цим протиправні матеріальні блага для себе або інших осіб, одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків або досягти іншої матеріальної вигоди. Щодо кримінальної відповідальності за ст. 190 КК України, то положення закону про кримінальну відпо-

відальність визначають шахрайство як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, де обман і зловживання довірою передбачені у як самостійні (альтернативні) способи вчинення шахрайства.

Для правильної кваліфікації кримінального правопорушення у цьому провадженні важливим є встановлення умислу засудженого, чи був він спрямований на об'єкт посягання — грошові кошти (чуже майно) шляхом шахрайства чи на отримання грошових коштів за незаконне переправлення особи через державний кордон України. У цій справі фігурант систематично повідомляв свідку про порядок перетину кордону України в Республіку Молдова, а саме: про необхідність мати гідрокостом, оскільки перетин буде через річку Дністер; подальші дії після перетину; те, що він співпрацював з начальником зміни серед прикордонників, який мав організувати півгодинний коридор для безперешкодного перетину кордону; речі, які потрібно з собою брати; вартість такої послуги та розподіл грошей, а також момент передачі їх фігуранту. Крім того, фігурант в ході розмови оговорював розподіл винагороди за перетин державного кордону. Все це свідчить, що умисел засудженого був спрямований не шахрайське заволодіння коштами за неіснуючу послугу, а саме на отримання грошових коштів за організацію незаконного переправлення особи через державний кордон України.

Таким чином, у вирокі суду наведено конкретні обставини та спосіб вчинення фігурантом організації незаконного перетину державного кордону України, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів, тобто кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 332 КК України, а обставина того, що жодну особу, яку він намагався незаконно переправити через державний кордон України, не переправлено, не впливає на кваліфікацію його дій за цією частиною статті.

Підготував **Леонід ЛАЗЕБНИЙ**,
LEXINFORM

Як російські олігархи набувають українську землю:

Роль і участь українського Верховного Суду

Санкції є одним із найвпливовіших, але водночас суперечливих інструментів сучасних відносин. Хоча зазвичай очікується, що вони відображатимуть стратегічні цілі держави та суспільний консенсус, їхнє впровадження нерідко супроводжується суттєвими правовими й інституційними викликами. Випадок України демонструє парадоксальну ситуацію: попри широку суспільну підтримку обмеження права власності на стратегічні активи для осіб, пов'язаних із росією, практичне застосування санкцій залишається вибірковим і непослідовним.

Василь ГОСТЮК,
к.ю.н., LL.M. International Business Law

Спираючись на законодавство, судову практику та задокументовані випадки, пов'язані з великими інфраструктурними активами, у статті стверджується, що українські органи влади в низці випадків не забезпечили належного застосування чинних правових механізмів, фактично ігноруючи базові європейські принципи санкційної політики. Аналіз виявляє розбіжності між задекларованою політикою України та фактичною практикою її реалізації. У статті зроблено висновок, що ефективна санкційна політика потребує не лише належної законодавчої бази, а й інституційної доброчесності, незалежності і компетентності судової влади та послідовної політичної волі.

Концептуальні засади міжнародних санкцій беруть свій початок у Статуті Ліги Націй, закріпленому у Версальському договорі 1919 року. Подальший розвиток інституту санкцій відбувся у Статуті Організації Об'єднаних Націй 1945 року, яким виключні повноваження щодо їх запровадження були надані Раді Безпеки ООН.

В Україні питання санкцій та конфіскації активів набуло особливої актуальності в умовах триваючої збройної агресії російської федерації. Попри проведені законодавчі реформи, зокрема запровадження механізмів блокування активів осіб, щодо яких застосовано санкції (Закон України № 2257 від 20 жовтня 2020 року), практична реалізація відповідних механізмів залишається непослідовною та суперечливою.

Хоча частину майна було конфісковано, значні стратегічні активи, зокрема підпри-

ємства енергетичного сектору та об'єкти телекомунікаційної інфраструктури, й надалі перебувають під контролем осіб, пов'язаних із російською федерацією. Окремі рішення українських адміністративних і судових органів, ухвалені на користь російських громадян або афілійованих із ними суб'єктів, зокрема щодо надання дозволів на відчуження активів, придбання нового майна, скасування арештів та затягування передачі права власності на об'єкти критичної інфраструктури, викликають занепокоєння стосовно вибіркового застосування законодавства та наявності інституційних вразливостей у механізмі санкційної політики держави.

Попри те, що конфіскували кілька готелів і торгових центрів, дійсно великі й критично важливі інфраструктурні об'єкти на п'ятий рік війни залишаються власністю росіян. Більше того, замість конфіскації процес набув зворотного руху. За дивним збігом обставин, 25 червня 2024 року слідчий суддя Вищого Антикорупційного суду (ВАКС) скасував арешт облгазів, створивши дуже суперечливий прецедент. Невдовзі вже слідчий суддя Шевченківського районного суду м. Києва Ухвалою від 29.11.2024 року скасував арешт активів Фрідмана та інших, пов'язаних з ПрАТ «Київстар» росіян.

Ці судові рішення викликають занепокоєння щодо вибіркового застосування законодавства та наявності інституційних вразливостей української судової системи. Особливо показовим у цьому контексті є контраст із практикою інших юрисдикцій.

Так, 20 листопада 2024 року Високий суд Лондона відхилив апеляцію компанії LetterOne. Компанія, що належить тим самим підсанкційним особам — Михайлу Фрідману та іншим, — оскаржувала рішення уряду Великої Британії, ухвалене відповідно до Закону про національну безпеку та інвестиції (National Security and Investment Act), яким було передбачено примусове відчуження телекомунікаційного провайдера.

Водночас в Україні компанія LetterOne та підсанкційні російські олігархи зберігають контрольний пакет акцій ПрАТ «Київстар». За погодженням з українськими посадовцями вільно здійснили відчуження частини своїх активів, також набувають нові, особливо цінні та стратегічно важливі активи.

Наприкінці 2023 року Україна скасувала арешт 19,8% акцій телекомунікаційного оператора, ТОВ «Лайфселл», торгова марка «Лайф». Ця частка українських активів підсанкційних російських олігархів, вартістю за різними оцінками від 500 млн.євро до 1,5 млрд.євро., була ними успішно продана. Про це, зокрема, повідомив BLOOMBERG, ще раз підкреслюючи, що інформація про належність цього українського активу російським підсанкційним олігархам є широкою відомою. Росіяни не лише вигідно продають свої українські активи, вони успішно купують нові.

Український медичний сервіс Helsi через «Київстар» перебуває під контролем підсанкційних росіян із серпня 2022 року. Згодом ці самі особи отримали контроль над українським сервісом Uklon. Раніше цього року ними також було придбано Tabletki.ua — одну з провідних онлайн-платформ для пошуку та замовлення лікарських засобів в аптеках по всій Україні. Така невідповідність демонструє розрив між задекларованою санкційною політикою України та практикою її реалізації.

Замість ефективного застосування чинного законодавства з метою конфіскації активів осіб, щодо власників яких запроваджено санкції, окремі дії державних органів, навпаки, могли сприяти реструкту-

Спецтрибунал на старті запуску

Коли міжнародне право не дає відповіді — ми формуємо її самі. Коли відповідальність за війну намагаються розмити — ми наполягаємо на чітких рішеннях. Тому напередодні поїздки до Молдови підбиваю підсумки роботи, яка наближає створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.

Ірина МУДРА,
заступник Глави Офісу Президента

ризації та збереженню цих активів. Це порушує ширші питання щодо якості державного управління, інституційної спроможності та послідовності реалізації санкційної політики в Україні.

Особливо цінною є позиція українського Верховного Суду, попри встановлені лондонськими судами факти кінцевого бенефіціарного володіння російськими підсанкційними олігархами контрольним пакетом акцій єдиного акціонера ПрАТ «Київстар», українські господарські суди різних інстанцій вперто встають на захист інтересів росіян.

Сьогодні, попри пряму заборону на придбання українських земель і участь у приватизації для московських олігархів (Укази Президента України №726/2022 та №727/2022 від 19 жовтня 2022 року), вони продовжують експансію. Знову ж таки через «Київстар», приватизують українські землі (справи №926/844/25; №926/814/25) та намагаються через суд «віджати» ще більше, але вже приватної землі (справи №926/3602/23; №926/3604/23; №926/3616/23). При цьому, позиція деяких українських суддів, які вперто приймають рішення на користь підсанкційних російських олігархів, м'яко кажучи, дуже дивує. В свою чергу Верховний Суд невинувато затуляє вирішення абсолютно очевидних справ щодо протиправного заволодіння ПрАТ «Київстар» українськими землями.

Певнено стверджуємо, ПрАТ «Київстар» належить російським підсанкційним олігархам і за жодних умов не має права набувати землю в Україні.

Рішенням Високого Суду Справедливості, Королівська Колегія в Справах Адміністративного Суду, датоване 20.11.2024 р., суд в своєму остаточному рішенні вказав, що компанія LetterOne Investment Holdings S.A. заснована російськими бізнесменами Михайлом Фридманом, Петром Авенном і Германом Ханом. Суд встановив Mr. Aven, Mr. Fridman and Mr. Kosogov залишаються єдиними кінцевими бенефіціарними власниками (КБВ) групи LetterOne (пп. 36-41, 61 рішення апеляційного суду від 20.11.2024 р.).

Звичайно, ми жодним чином не порівнюємо компетентність і неупередженість судді Лондонського апеляційного суду шановної пані Dame Judith Farbey, яка нагороджена Орденом Британської Імперії, та суддів господарського суду, зокрема суддів КГС ВС.

(Далі буде...)

Створення трибуналу стає ще більш нагальним після чергової атаки росії на столицю цієї ночі — росія атакувала черговий житловий будинок. Станом на зараз відомо про 5 загиблих, серед них дитина. 44 людини постраждали, ще близько 20 можуть залишитися під завалами. Саме тому створення Спецтрибуналу є принципово важливим.

Найвні міжнародні механізми не дозволяють у повному обсязі розглядати злочин агресії проти України. Без окремого міжнародного рішення, відповідальність за розв'язання цієї війни залишалася б неповною. За більш ніж два роки спільної роботи з міжнародними партнерами вдалося пройти ключовий юридичний етап — підготовлено правову основу для створення та запуску трибуналу. Це результат роботи великої команди: юристів і дипломатів Офісу Президента України, Міністерства закордонних справ, Міністерства юстиції, адвокаційної роботи наших парламентських делегацій, громадянського суспільства та науковців.

Так, Україна вже ратифікувала двосторонню угоду з Радою Європи — ще минулого року. Тепер залишився останній елемент. У Кишиневі Рада Європи має зробити наступний крок — укласти Угоду про керівний комітет Спецтрибуналу. Це дає старт повноцінному запуску механізму. Станом на сьогодні 35 держав і ЄС підтвердили намір приєднатися до процесу. Це вже сформоване ядро коаліції, яке продовжує розширюватися. Далі — два етапи:

- 1) формування інституції в Гаазі — судді, правила, команда, інфраструктура, міжнародні угоди.
- 2) повноцінна робота трибуналу — розслідування, обвинувачення та вироку щодо злочину агресії проти України.

Розраховуємо, що трибунал зможе запрацювати вже наступного року. З лютого цього року вже працює передова група в Гаазі та Страсбурзі, яка займається практичною підготовкою запуску інституції. Це складний і тривалий процес. Але сьогодні вже сформовано механізм, який дозволяє перейти від політичних заяв до юридичної відповідальності.

Вперше з моменту завершення Нюрнберзького процесу міжнародна спільнота наближається до створення окремого механізму для притягнення до відповідальності за сам факт розв'язання агресивної війни. Для України це питання не лише справедливості. Це питання того, чи буде міжнародне право здатне відповідати на виклики XXI століття. Це питання глобальної системи безпеки та того, в якому світі будуть жити наші діти та онуки. І ми обов'язково доведемо цю справу до кінця.

«Первинка» для ФОП — ключовий інструмент витрат

Для ФОП на загальній системі оподаткування, витрати — це не просто гроші, витрачені на бізнес. Це документально підтвержені суми, які зменшують оподатковуваний дохід. І саме тут первинні документи для ФОП на загальній системі стають ключовим інструментом.

Олександр ГАРАГОНИЧ,

викладач кафедри економічного права та економічного судочинства

Чому первинні документи для ФОП на загальній системі такі важливі? Відповідно до п. 177.2 ст. 177 Податкового кодексу України, об'єктом оподаткування для ФОП на загальній системі є чистий оподатковуваний дохід — тобто різниця між загальним доходом і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю. Ключове слово тут — «документально підтвердженими». Якщо витрата не підкріплена належним первинним документом, вона просто не існує з точки зору податкового обліку. Саме тому п. 44.1 ст. 44 ПКУ зобов'язує платників вести облік доходів, витрат та інших показників на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Детальніше про це розповідає «Юридична компанія YANKIV» далі.

Обов'язкові реквізити первинного документа. Перелік обов'язкових реквізитів первинних документів визначений ч. 2 ст. 9 Закону України №996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів від 24.05.1995 №88.

Первинний документ — паперовий або електронний — повинен містити всі наведені нижче елементи одночасно: назва документа (форми). Акт, накладна, рахунок-фактура, товарний чек — документ повинен мати чітку назву, яка відповідає його змісту; дата складання. Без дати документ не дає змоги встановити, до якого звітного періоду відноситься господарська операція; назва суб'єкта господарювання, від імені якого складено документ. Це найменування підприємства, установи або ФОП — того, хто є стороною операції та складає документ; зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру. Потрібно чітко описати, що саме відбулося: який товар, яка послуга, в якій кількості. Одиниця виміру зазначається у грошовому вираженні й, за можливості, у натуральних показниках; посади й прізвища відповідальних осіб.

Мають бути зазначені посади та прізвища осіб, відповідальних за здійснення операції та правильність її оформлення. Виняток — первинні документи, вимоги до яких встановлює Національний банк України; особистий підпис або інші ідентифікаційні дані. Підпис особи, яка брала участь у господарській операції, або інші

дані, що дають змогу її ідентифікувати. Додаткові реквізити: необов'язкові, але корисні, адже додаткові реквізити, які не є обов'язковими, але суттєво підвищують юридичну силу документа: печатка суб'єкта господарювання, ідентифікаційний код з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та ФОП, номер

документа, підстава для здійснення операції, дані про документ, що засвідчує особу отримувача.

Електронні первинні документи. Первинні документи для ФОП на загальній системі можуть складатися як у паперовій, так і в електронній формі — обидві є рівнозначними. Якщо документ створений автоматично програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційної системи, він застосовується в обліку за умови накладення електронного підпису чи печатки з дотриманням вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг. Важливий виняток для договорів про послуги. Є один практично важливий нюанс, закріплений у ч. 2 ст. 9 Закону №996. Якщо первинний документ містить інформацію про дату або період надання послуг, виконання робіт або найму (оренди) — відсутність реквізитів з боку замовника послуг або орендаря не є порушенням, за умови що такий порядок документування передбачений письмовим договором і операції відображені в обліку в періоді їх здійснення.

Але цей виняток не поширюється на операції, оплата яких здійснюється за рахунок публічних коштів, а також на договори найму державного або комунального майна, будівельного під'яду, проектно-вишукувальних робіт та договори про пожертву і благодійну допомогу. Правило «прокреслення». Невелика, але важлива деталь: відповідно до п. 2.10 Положення №88, всі вільні рядки в первинних документах підлягають обов'язковому прокреслюванню. Це запобігає можливості внесення несанкціонованих доповнень після підписання документа.

Практичний висновок. Первинні документи для ФОП на загальній системі — це не формальність, а єдиний спосіб підтвердити витрату і зменшити оподатковуваний дохід. Відсутність будь-якого з обов'язкових реквізитів означає, що документ не відповідає вимогам закону — і витрата може бути не врахована під час перевірки.

Перевіряйте кожен документ від постачальника ще в момент його отримання: виправити помилку одразу — значно простіше, ніж доводити правомірність витрат перед ДПС.

Надбавка за вислугу років держслужбовцям

Що вирішила Велика Палата Верховного Суду

У 2024 році тисячі державних службовців зіткнулися з несподіваною ситуацією: замість звичних 50% надбавки за вислугу років їм почали нараховувати лише 30%. Особливо гостро це відчували працівники апаратів судів, які мають великий стаж державної служби й роками розраховували на стабільні гарантії оплати праці. Питання стало принциповим: який закон має застосовуватися — Закон «Про державну службу» чи Закон «Про Державний бюджет України на 2024 рік»?

Відповідь дала Велика Палата Верховного Суду у постанові від 19 лютого 2026 року у зразковій справі №240/7215/24. Суть спору: 50% чи 30%?

Позивачка працювала головним спеціалістом у суді першої інстанції та мала понад 21 рік стажу державної служби. Відповідно до статті 52 Закону України «Про державну службу» №889-VIII вона вважала, що має право на надбавку 3% за кожен рік, але не більше 50% посадового окладу. Однак у січні 2024 року наказом суду їй встановили надбавку за вислугу років відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» №3460-IX — 2% за кожен рік, але не більше 30%. Позивачка оскаржила наказ і вимагала повернути 50%. Що вирішив Верховний Суд спочатку?

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду у травні 2025 року частково підтримав позивачку. Він визнав, що закон про бюджет не може зупиняти дію спеціального закону про державну службу, тому надбавку треба рахувати за нормами Закону №889-VIII — до 50%. Але крапку в цій справі поставила саме Велика Палата. Позиція Великої Палати: Закон про бюджет діє і є обов'язковим. Велика Палата Верховного Суду не погодилась із таким підходом. Її ключовий висновок: якщо закон чинний і не визнаний неконституційним, органи влади не мають права його ігнорувати, навіть якщо він викликає дискусії. Суд підкреслив, що пункт 12 Прикінцевих положень Закону №3460-IX: прямо встановлює інший порядок нарахування надбавки; прямо зазначає, що норми Закону №889-VIII застосовуються лише в частині, що не суперечить бюджету; і при цьому не був визнаний неконституційним. Отже, застосован-

ня бюджетної норми є правомірним.

Питання: чи була тут колізія законів?

Один із головних аргументів позивачки — існує колізія між двома законами однакової юридичної сили, й треба застосувати принцип *lex specialis* (спеціальний закон має перевагу). Але Велика Палата зазначила: колізії немає, бо Закон про держбюджет прямо зупинив застосування старої норми щодо оплати праці на певний період. Тобто ситуація не виглядає як «два закони одночасно регулюють по-різному», а як тимчасове регулювання на конкретний бюджетний рік. Тобто суд не може «визнати неконституційність за аналогією». Ще один принциповий момент: Велика Палата пояснила, що суди не можуть просто посилатися на старі рішення Конституційного Суду щодо інших бюджетів і робити висновок, що нова норма бюджету теж «погана». Якщо суд вважає норму неконституційною — він має діяти за ч. 4 ст. 7 КАС України та звертатися через Верховний Суд до Конституційного Суду. Але цього зроблено не було. Реформа оплати праці: «мінус надбавка, плюс оклад». Велика Палата звернула увагу, що зменшення надбавки відбулося не саме по собі, а як частина комплексної реформи оплати праці держслужбовців. Зокрема, одночасно: запроваджено класифікацію посад, змінено структуру зарплати, збільшено посадові оклади, реформу закріплено також постановою КМУ №1409.

Суд підкреслив: працівниця фактично приймає підвищення окладу, але хоче «залишити стару надбавку», хоча законодавець розглядав це як єдину систему змін.

Фінальний висновок Великої Палати. В узагальнених висновках суд чітко зазначив:

У 2024 році надбавка за вислугу років держслужбовцям має нараховуватися за пунктом 12 Закону №3460-IX: 2% за кожен рік, але не більше 30%.

Також суд зазначив, що це не є свавільним обмеженням і не доводить порушення прав, бо зміни відбувалися разом із підвищенням посадових окладів. Чому ця постанова важлива? Це рішення має значення для багатьох держслужбовців, яким у 2024 році зменшили відсоток надбавки.

Фактично Велика Палата сформувала орієнтир для всіх типових спорів: якщо бюджетний закон прямо змінює умови виплат на рік, і норма не визнана неконституційною, роботодавець у держсекторі зобов'язаний її застосовувати. Практичний висновок для держслужбовців і кадровиків. У 2024 році вимагати виплати надбавки за вислугу років до 50% за Законом №889-VIII — безперспективно, якщо застосовується пункт 12 Закону №3460-IX. Оскарження наказів про 30% у судах після цієї постанови буде майже гарантовано програшним, бо це зразкова справа. Для роботодавців у публічній службі рішення стало «страховкою»: нарахування 30% у 2024 році є правомірним.

Підготував **Василь ГОРОВИЙ**,
за матеріалами ВС

Мобілізаційна політика не може бути механічною

Мобілізація потрібна. Армія потрібна. Держава має право і обов'язок поповнювати сили оборони. Але саме тому мобілізаційна політика не може бути механічною, сліпою і фіскально руйнівною. Вона має посилювати обороноздатність, а не знищувати той економічний тил, який цю обороноздатність щодня фінансує, забезпечує, лікує, ремонтує, перевозить, годує і тримає в робочому стані.

Владислав СМІРНОВ,

український підприємець, громадський діяч, публіцист

Масове або квотне зняття броні з критичного бізнесу — це не «наведення справедливості». Чесно і відверто, це найпростіший адміністративний спосіб швидко знайти людей там, де вони вже видимі: у штатах, податковій звітності, реєстрах, зарплатних відомостях, документах на критичність і списках бронювання. Але найпростіший спосіб не означає правильний У цій ситуації він може виявитися найгіршим. Якщо держава починає не з подолання хаосу в обліку, не з мільйонів неактуалізованих даних, не з людей у розшуку, не з СЗЧ, не з корупційних втручань у «Оберіг», не з фіктивних відстрочок, а з підприємств, які вже працюють офіційно й платять податки, — це не реформа мобілізації. Це розплата за легальність.

Так, зловживання в системі бронювання є. Про це треба сказати прямо. Існують публічно токсичні випадки з культурними установами, цирками, медіа, артистами, спортивними структурами, фіктивними посадами, штучними штатами, «мертвими душами» і компаніями, які намагаються купити або імітувати критичність. Скандали навколо бронювання працівників культурних установ і цирків уже були предметом публічної дискусії; Мінкульт тоді пояснював необхідність бронювання для окремих установ, але сама дискусія показала, наскільки чутливою є тема справедливості броні. Однак, наявність зловживань не може бути алібі для удару по всій системі. Фіктивну бронь потрібно знімати. Корупціонерів треба карати. Псевдокритичні структури потрібно чистити. Але це має бути точковий аудит фіктивності, а не квотна м'ясорубка для білого бізнесу.

Станом на 2026 рік, українська економіка перебуває не просто в умовах війни, а в умовах довготривалого шоку пропозиції. Її головним обмеженням стає вже не

лише капітал, логістика чи енергетика, а й людський капітал. В економічному аналізі це сформульовано точно: у 2026 році «вузьким місцем» економіки стає дефіцит людей, а система бронювання перетворюється не на пільгу, а на макроекономічний інструмент дегінізації, утримання кадрів, збереження податкової бази і виробничої безперервності.

Нацбанк уже погіршив прогноз зростання ВВП України у 2026 році до 1,3%, прямо вказавши на гірші результати першого кварталу, важкий стан енергосистеми, та накопичення негативних економічних ефектів. Інфляція також вища за попередній прогноз, а це означає, що будь-який додатковий удар по витратах бізнесу, логістиці, сервісу й кадрах буде не нейтральним, а проінфляційним і рецесійним. KSE Institute оцінює непрямі економічні втрати України до кінця 2026 року у 1,7 трлн доларів втраченого виторгу; найбільші втрати припадають саме на продуктивні сектори: торгівлю, промисловість, будівництво, послуги, сільське господарство, енергетику, транспорт, медичний бізнес, виробництво. У такій економіці вилучати людей з підприємств, що працюють — це не «нейтральне кадрове рішення», а прямий додатковий шок пропозиції.

Міністр економіки Олексій Соболев повідомляв, що кількість заброньованих за рік зросла приблизно з 1 млн до 1,3 млн осіб. Він також прямо сказав, що люди, які бронюються, виходять із сірого ринку зайнятості, а це дозволило підвищити вимоги до компаній щодо зарплат і «вивільнило десятки мільярдів коштів». Якщо відштовхуватися від цифри 1,3 млн, то 40% — це не 300 тис., а 520 тисяч людей. 300 тисяч це приблизно 23,1% від усіх заброньованих. Тобто, коли в публічній логіці одночасно звучать

«40%» і «300 тисяч», треба уточнювати, про яку базу йдеться. Якщо справді планується зняти бронь із 40% від 1,3 млн, це понад пів мільйона людей, а не 300 тис. Якщо ж очікуваний мобілізаційний ефект 300 тис., тоді або йдеться не про всю базу заброньованих, або припускається, що з 520 тис. заброньованих реально мобілізують приблизно 58%!

Ще важливіше співвідношення із загальним ринком праці. Урядова Стратегія зайнятості фіксує, що населення України віком 15+ років становить 26,9 млн осіб, із них зайняті близько 13,3 млн, а економічно неактивні — 12,5 млн. Отже, 1,3 млн заброньованих — це приблизно 9,8% зайнятого населення і 4,8% від населення віком 15+. Це не «вся країна сховалася в броні». Це менш ніж десята частина зайнятих (!!!), але саме та частина, яка, як правило, перебуває в офіційній економіці, має оформлені трудові відносини, платить податки і виконує критичні функції.

Критичність бізнесу не дорівнює мілітарності бізнесу. Це принципово. Постанова Кабміну №76 прямо визначає підприємства, установи й організації, критично важливі не лише для забезпечення потреб Збройних Сил, а й для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Це означає, що критичним може бути не тільки виробник дронів чи боєприпасів. Критичним може бути енергетик, логіст, аграрій, транспортна компанія, постачальник зв'язку, ремонтна служба, імпортер медичного обладнання, сервісний інженер, технічний спеціаліст, дистриб'ютор лікарських засобів, складський оператор, клінічний інженер або регіональний менеджер, без якого лікарня, лабораторія чи регіональна мережа постачання втрачатимуть працездатність.

Це особливо добре видно на прикладі медицини. МОЗ окремо визнає важливими для галузі охорони здоров'я підприємства, які здійснюють постачання, монтаж, налагодження та технічне обслуговування медичного або лабораторного обладнання, а також постачання запасних і розхідних матеріалів до закладів охорони здоров'я. Тобто, клінічний інженер, інженер-технік, сервісний спеціаліст, регіональний медичний представник, менеджер із роботи з лікарня-

ми — це не «офісний баласт». Якщо забрати клінічного інженера, лікарня може мати томограф, лабораторний аналізатор або іншу складну систему, але втратити можливість її використовувати. Якщо забрати сервісного техника, обладнання перетвориться на дорогий неробочий метал. Якщо забрати регіонального медичного представника чи менеджера, рветься комунікація з лікарями, прогнозування потреб, контроль залишків, навчання персоналу, сервісні заявки, постачання і відповідальність за регіон.

У країні, яка воює, тилова економіка — частина обороноздатності. Тому теза «бронювати треба тільки оборонку» є економічно примітивною і абсолютно токсичною для економічно активного бізнесу. Оборонка не існує у вакуумі. Вона залежить від енергетики, медицини, транспорту, пального, ремонту, бухгалтерії, IT, логістики, імпорту, експорту, банків, складів, виробничих ланцюгів і регіональних команд. Не вся економіка є фронтом, але без економіки фронт не витримає.

Тим більше не можна стверджувати, що бізнес із бронюванням живе в режимі необмеженої пільги. Навпаки, правила системно посилюються. Поточний загальний ліміт для критично важливих установ не більше 50% військовозобов'язаних працівників, а понад 50% можливі лише за рішенням Міноборони на підставі спеціальних пропозицій. Для заброньованих працівників критично важливих підприємств встановлено вимогу щодо місячної зарплати, яка має бути не нижче мінімальної зарплати, помноженої на коефіцієнт 2,5. Тобто бізнес вже не бронює «всіх». Він бронює обмежену частину військовозобов'язаних, а не весь персонал, і мусить тримати офіційні зарплати на рівні, який автоматично збільшує податкову базу.

Крім того, критерії критичності вже самі по собі є фільтром білого бізнесу. Постанова №76 включає критерії сплати податків і ЄСВ понад еквівалент 1,5 млн євро або валютних надходжень понад 32 млн євро; окремо встановлено вимогу відсутності податкової заборгованості та підтвердження відповідності через документи і податкову звітність. Іншими словами, держава вже змушує бізнес бути видимим: показувати зарплати, подати декларації, підтвердити податки, не мати боргів, пройти процедуру критичності, потрапити до реєстрів і підтверджувати статус. І саме цю прозорість тепер можуть використати проти нього.

У цьому і є головна моральна й економічна деформація: офіційність стає ризиком. Пра-

цюєш у білому бізнесі тебе видно. Підприємство платить податки його видно. Працівник оформлений його видно. Компанія подає документи на бронь її видно. Вона виконує правила, підвищує зарплати, сплачує ПДФО, ЄСВ, військовий збір, показує штат, верифікується через «Дію» і «Оберіг» — і в результаті стає найпростішою мішенню для адміністративного вилучення людей.

Знищення стимулу до легальності. Міністр економіки прямо визнавав, що бронювання витягує людей із сірого ринку зайнятості й дає бюджету додатковий ефект у десятки мільярдів гривень. А урядова Стратегія зайнятості показує, наскільки небезпечно ламати цей стимул: у 2025 році рівень праці без оформлення трудових відносин оцінювався у 23,4% зайнятих, тобто 2,6 млн працівників; бюджетні втрати від несплати податків і ЄСВ лише за дев'ять місяців 2025 року оцінені від 86,1 млрд грн до 287,9 млрд грн залежно від методики. Це означає, що масове зняття броні з білого бізнесу може не лише дати короткострокову мобілізаційну цифру, а й запустити довгострокове повернення людей у тінь.

Український ринок праці вже давно не має «надлишкових людей». Європейська Бізнес Асоціація фіксує, що 74% опитаних компаній відчули дефіцит кваліфікованих кадрів, 96% підвищували зарплати, 83% відкривали нові вакансії, а 46% повідомили про вплив виїзду молодих фахівців віком 18–22 роки на HR-стратегію та операційну діяльність. Найважче закрити робітничі й технічні спеціальності, менеджерів із продажів і керівників середньої ланки, бо ці ролі потребують присутності, а можливості бронювання обмежені. Державна служба зайнятості за перший квартал 2026 року отримала майже 148 тисяч вакансій, але укомплектувала лише близько 61 тис.

Це не ринок із «зайвими чоловіками». Це ринок, де кожен кваліфікований техник, інженер, водій, механік, менеджер, сервісний спеціаліст і регіональний представник уже є дефіцитним ресурсом.

Саме тому зняття броні з критичного бізнесу не можна розглядати як просте «переміщення людини з підприємства до армії». У реальному виробничому житті це означає злам функції. Забрати одного інженера — це не завжди мінус одна ставка. Це може бути мінус сервісна лінія. Забрати регіонального менеджера — це мінус регіональна операційна система. Забрати клінічного інженера — це ризик простою медичного обладнання. Забрати водія спеціального транспорту — зрив постачання. Забрати техника це зупинка ремонту. Забрати менеджера середньої ланки — це втрата управління людьми, маршрутами, клієнтами, тендерами, складами і лікарнями. Бізнес не складається з абстрактних «одиниць персоналу». Він складається з вузлів. Частина цих вузлів незамінна протягом місяців, а іноді й років.

На цьому тлі особливо абсурдно починати саме з тих, хто працює офіційно, коли в системі обліку є значно більші й значно менш врегульовані масиви. Михайло Федоров заявляв, що у розшуку перебувають 2 млн громадян, а 200 тисяч — у СЗЧ; Радіо Свобода окремо зазначило, що джерело цих даних він не уточнив, але також нагадало про майже 300 тис. справ щодо СЗЧ і дезертирства за час повномасштабної війни. Для юридичної точності треба брати підтвержену публічно озвучену цифру 2 млн, а не розганяти неперевірені оцінки 2–3 млн. Але навіть 2 млн — це вже 153,8% від усієї броні. Тобто людей у розшуку, за цією заявою, більше, ніж усіх заброньованих разом!

(Далі буде...)

Важливість заохочення молоді до навчання

Поради від Генрі Кіссінджера

Генрі Кіссінджер не часто згадував у своїх працях освіту та молодь, але його основні тези варті уваги. Вірогідно, він міг би бути результативним очільником не тільки держдепу США, але й міністерства освіти та науки, яким бачив освіту Генрі Кіссінджер? Чого мала навчити освіта молоду людину на думку Кіссінджера?

По-перше, лідерству. Власне, Кіссінджер не розглядав молодь у контексті демографії. Акцент уваги був на іншому, глибшому розумінні – молоді як стратегічному потенціалі країни. У своїй відомій праці «Leadership: Six Studies in World Strategy» Кіссінджер змістовно розкрив типологію лідерства, розглянувши шістьох лідерів періоду після Другої світової війни, сформувавши свого роду орієнтири для молодих лідерів сучасності. Лідери мають мислити, покладаючись на знання історії, бути вільними від влади емоцій та формувати бачення майбутнього на основі відповідальності за свої рішення. Тобто, йдеться про відповідальне лідерство. Історія вчить за допомогою аналогій, а не за допомогою афоризмів. Так казав Кіссінджер у своїй праці «Diplomacy».

По-друге, стратегічному баченню. На думку Кіссінджера, стратегічне бачення неможливе без знання ретроспективи. Лише у такому випадку можна запобігти повторенню помилок. При цьому, моральні судження без знання історичного контексту стають нестабільними. Більш того, без історичних знань результативний лідер відбутися не може, власне як і свідомий громадянин. У своїх фундаментальних працях «Diplomacy», «World order», «Leadership» Кіссінджер дуже добре розкрив важливість стратегічного бачення лідерів у забезпеченні безпеки країни та наслідки відсутності такого бачення. Діяльність державного діяча, на думку Кіссінджера, вимагає мислення в масштабі десятиліть, а не нових циклів.

По-третє, критичному мисленню. Кіссінджер зауважував, що одним із найскладніших завдань особистості є здат-

Горизонти кримінально-правової інтеграції:

Міжнародний та національний виміри

У вересні 2025 року на базі факультету судового та міжнародного права НУ «Одеська юридична академія» (декан — к.ю.н., доцент Б. В. Фасій), за підтримки студентського наукового товариства університету (голова — Кіра Щербина) було створено науковий гурток *CrimLex Integrum* («Інтегральне кримінальне право»).

Науковим керівником гуртка є доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України Є. Л. Стрельцов. Старостою гуртка є Софія Кривошея. Засідання наукового гуртка проводяться щопонеділка.

Основним напрямом діяльності наукового гуртка є дослідження співвідношення догматичних положень кримінального права із сучасними трансформаціями, що відбуваються в міжнародному, зарубіжному та національному правопорядках. Такий підхід дає змогу розглядати кримінально-правовий нормативний комплекс як цілісну систему, інтегровану в загальнодержавні та глобальні процеси правового розвитку. Метою діяльності гуртка є формування інтелектуального середовища для ґрунтовного аналізу проблем єдності кримінального права, його взаємодії з іншими галузями права, а також адаптації до міжнародних, зокрема європейських, стандартів.

До основних завдань гуртка належить поглиблене вивчення актуальних проблем і викликів кримінального права на міжнародному та зарубіжному рівнях, порівняльний аналіз відповідних положень із нормами та інститутами національного кримінального права. Така діяльність сприяє формуванню у членів гуртка системного розуміння сучасних правових процесів як на загальнотеоретичному, так і на галузевому рівнях, розвитку навичок критичного мислення, здатності до ґрунтовного аналізу чинного кримінального законодавства, а також умінню аргументовано відстоювати власну правову позицію в наукових дискусіях. Узагальнюючи, діяльність гуртка спрямована на підготовку висококваліфікованого правника, здатного ефективно здійснювати професійну діяльність у різних сферах юриспруденції.

Членами наукового гуртка є такі студенти: В. Андрусів, С. Вовк, Д. Гордієнко, Є. Гребенча, В. Дороніна, П. Кобець, С. Кривошея, С. Марущак, Є. Перерва, Д. Погольська, К. Почта, Д. Сень, Є. Заркуа-Соко-

лов, А. Сорочан, К. Філіппова, К. Щербина. Зазначені учасники вже представили власні наукові доповіді в межах діяльності гуртка.

Слід зазначити, що діяльність наукового гуртка має чітко виражену і практичну спрямованість, яка реалізується насамперед через підготовку його членами наукових публікацій, а також тез доповідей для участі в наукових конференціях.

23 квітня 2026 року в Національному університеті «Одеська юридична академія» відбулася загальноуніверситетська наукова студентська конференція, у межах якої науковий гурток функціонував як окрема секція. Під час її роботи було заслухано та обговорено такі доповіді: Д. Вероніка — «Активна та пасивна евтаназія — кримінальне правопорушення чи право на смерть?»; Кобець П. — «Кримінально-правова оцінка медичної помилки як підстави відповідальності медичного працівника»; Кривошея С. — «Екстрадиція як механізм міжнародного співробітництва: практика Німеччини та України»; Сень Д. — «Американська мотивація призначення смертного вироку та цілі застосування»; Філіппова К. — «Межі врахування емоційного стану особи у кримінальному праві України та США: порівняльно-правовий аспект»; Щербина К. — «Кримінально-правові засоби протидії корупції в Україні».

Продовження діяльності наукового гуртка є об'єктивно зумовленою необхідністю. В умовах сучасних глобальних викликів саме такий формат науково-освітньої підготовки сприяє формуванню правників нового покоління, які здатні не лише коректно застосовувати норми права, а й усвідомлювати їхню глибинну філософію та міжнародний контекст. Тому *CrimLex Integrum* постає як певне середовище для впевненого старту, де теоретичні знання стають підґрунтям для професійної сміливості та власного наукового погляду. Адже цілісність закону починається з цілісності знань тих, хто його застосовує.

Підготувала **Лариса КОЗАЧЕНКО**,
за матеріалами НУ «ОЮА»

Асоціація юридичних клінік України — АЮКУ

Два дні фіналу Міжнародного стажування UP 2026 промайнули як одна мить, але ця мить була сповнена цікавих і ціннісних розмов, міркувань про людиноцентричну публічну службу і те, як вона має працювати для реальних потреб людей і громад.

Впродовж другого дня команди-фіналістки представили своє домашнє завдання — проектні заявки, в яких учасники та учасниці намагалися запропонувати практичні рішення для місцевих громад у сфері захисту прав людини, прозорості, відповідальності та соціальної згуртованості:

Команда «Вектор змін» (Юридична клініка «Veritas» ЧНУ імені Петра Могили) розробила ідею чат-бота для молоді та студентів ВПО, де можна буде швидко знайти інформацію про права, пільги, роботу, навчання та адаптацію в новій громаді.

Команда «Legal Unity UA» (Юридична клініка Харківського національного університету внутрішніх справ) запропонувала проект онлайн платформи правової підтримки для громад, яка допоможе людям швидше отримувати юридичні консультації та відповіді на поширені питання.

Команда «Крапля» (Юридична клініка «Veritas» ЧНУ імені Петра Могили) запропонувала створити цифрову мапу джерел питної води з інформацією про якість води та доступні точки набору у громаді.

Команда «Титани права» (Юридична клініка Харківського національного університету внутрішніх справ) представила проект безпечного простору для дітей і підлітків, де можна буде отримати психологічну підтримку, правову допомогу та пройти тренінги з безпеки.

Команда «Зв'язок поколінь» (Юридична клініка імені Миколи Удода ДонНУ імені Василя Стуса) працювала над проектом навчання людей старшого віку користуванню державними електронними сервісами та цифровими інструментами.

Команда «Убунту» (Юридична клініка Львівського національного університету імені Івана Франка) запропонувала модель співпраці громад, органів місцевого самоврядування та юридичних клінік для того, щоб люди могли простіше отримувати першину правову допомогу та консультації.

Проекти команд сьогодні пройшли перший тест на міцність — їх оцінювали судді, які не стільки шукали «гонкі місця» запропонованих проектних заявок, скільки нама-

галися допомогти учасникам та учасницям їх посилити, аби в майбутньому ці чудові ідеї перетворилися на реалізовані проекти!

Втім оцінки суддів теж мали значення, адже саме вони визначили команди, які стали переможцями UP 2026.

Цьогоріч найбільшу кількість балів за результатами двох днів отримала команда «Убунту» з Юридичної клініки Львівського національного університету імені Івана Франка, до якої увійшли Марта Матвіїв та Владислав Фаргушок. Щиро вітаємо переможців й сподіваємось, що головний приз — стажування в Міністерстві розвитку громад та територій України — стане для них новим професійним досвідом та можливістю побачити, як ідеї людиноцентричної публічної служби працюють на практиці.

Але, безумовно, головним результатом стали не бали, а досвід, дискусії, нові погляди на стандарти публічної служби та роботу з громадами, а також відчуття, що студентські ідеї можуть мати цілком реальний вплив!

Дякуємо всім командам за ідеї, сміливість мислити ширше, готовність працювати з реальними проблемами громад і шукати для них практичні рішення. Дякуємо суддям за уважність, професійність та бажання ділитися досвідом із майбутніми фахівцями й фахівчинями. Щира вдячність партнерам стажування — за підтримку та створення простору, у якому студенти юридичних клінік можуть пробувати себе у ролі тих, хто вже сьогодні здатен змінювати свої громади та публічний сектор.

Міжнародне стажування UP 2026 організоване Асоціацією юридичних клінік України у партнерстві з НАДС — Національним агентством України з питань державної служби.

Стажування проводиться в межах Програми «Інфраструктура прав людини для України» (2025–2027), яка фінансується урядом Швеції через Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (Sida).

Підготувала **Лара КОЗАЧЕНКО**,
за матеріалами АЮКУ

ність знайти баланс між ідеалізмом та реалізмом. Саме цей баланс і формує те, що називають відповідальністю у політиці. Більш того, Кіссінджер казав, що країна, яка вимагає моральної досконалості у своїй зовнішній політиці, не досягне ані досконалості, ані безпеки. Шукати потрібно не моральну досконалість, а баланс але це без критичного мислення неможливо. Щодо ролі університету, Кіссінджер стверджував, що завдання університету полягає в тому, щоб навчити студента мислити, враховуючи різні варіанти, а обов'язок державного діяча, яким у майбутньому стане молода людина, полягає в тому, щоб обирати серед недосконалих альтернатив, беручи на себе відповідальність за результат.

По-четверте – поведінка в ситуації невизначеності. Кіссінджер зазначав, що випробуванням лідерських якостей є не прийняття правильних рішень у сприятливих умовах, а здатність орієнтуватися в умовах неоднозначності та невизначеності, спираючись на моральну пристрасть (як Кіссінджер називав емоції) або на аналіз. Відома теза Кіссінджера, що спокуса молоді – полягає в тому, щоб замінити аналіз моральною пристрастю, але без аналізу пристрасть може призвести до катастрофи.

По-п'яте – мистецтву компромісу. Добре відома фраза Кіссінджера, що лідери повинні діяти на перетині двох осей: того, що необхідно, і того, що можливо. Чітке розуміння політичної мети та здатність оперувати стратегією та тактикою її досягнення забезпечує країну від катастроф.

Кіссінджер зазначав, що майбутнє нації залежить не стільки від її нинішньої могутності, скільки від того, як її молоде покоління навчають розуміти цю могутність і відповідально нею користуватися. Зараз цього дуже не вистачає у світі. Для цього, освіта повинна виховувати незалежних мислителів, а не конформістів.

Можливо, молодь їде за кордон у бажанні отримати ту освіту, про яку свого часу казав Кіссінджер. Його думки варті уваги, адже Кіссінджер пройшов шлях від студента Гарварду до професора, а згодом і державного секретаря США, поєднавши науку та практику.

Підготував **Алексій КОСТЮК**,
за публікаціями Генрі Кіссінджера

Межі вашої власності у багатоквартирному будинку

Тріснула труба чи забився стояк: хто платить і за що відповідає ЖЕК?

Кожен із нас хоча б раз стикався з ситуацією: у підвалі те-че, гаряча вода ледь тепла, а управитель чи ЖЕК розводять руками й кажуть: «Це ваші проблеми, скидайтеся будинком на ремонт».

Вадим ЧУНЖИН,
адвокат

Давайте розберемося, де закінчуються ваші обов'язки та де починається залізна відповідальність виконавця послуг. Мало хто знає, але в Україні діє чіткий Порядок обслуговування внутрішньобудинкових систем (затверджений Наказом Міністерства № 219).

Як адвокат, я часто бачу, що монополісти користуються юридичною необізнаністю людей. Зберігайте цей пост, щоб не платити двічі за те, що вже входить у ваш тариф!

Де пролягає межа? (Точки приєднання). Закон чітко ділить інженерні мережі на «спільні» (які вам зобов'язані ремонтувати) та «приватні» (де ви господар). Водовідведення (каналізація): Трійник на відгалуженні від загального стояка у вашій квартирі належить до внутрішньобудинкової системи. Якщо проблема в ньому — це клопіт виконавця.

Вода та гаряче водопостачання: Перша запірні арматура (вентиль/кран) на відгалуженні від стояка у квартирі — вже не належить до будинкової системи. Все, що після першого крана у квартирі — зона вашої відповідальності.

Опалення: Якщо розводка вертикальна — межа йде по відгалуженню від стояка в квартирі. Якщо горизонтальна — по першу запірні арматуру за межами приміщення.

Запам'ятайте правило: Від зовнішньої стіни будинку до першого крана у вашій квартирі — все це повинна обслуговувати, перевіряти й ремонтувати уповноважена компанія (управитель або профільний водоканал/теплоенерго за індивідуальними договорами).

Які строки має виконавець? Закон захищає ваш спокій конкретними цифрами. Якщо у загальних мережах будинку стала поломка, виконавець зобов'язаний: протягом 1 доби з моменту заявки — усунути несправність або недоліки; якщо ремонт складний і доби мало — у них є 5 днів, щоб письмово повідомити вас про рішення та чіткі строки ремонту; аварії, що загрожують безпеці (затоплення, прорив теплотраси) — усуваються невідкладно!

Що вони зобов'язані робити за ваші гроші? Управитель або виконавець не мають права просто «чекати аварії». До їхніх обов'язків входить: візуальний та технічний огляд мереж перед укладенням договору (з наданням акта і графіків робіт з капітального ремонту та його фінансування); регулярне технічне обслуговування (змащування, налагодження, заміна швидкозношуваних елементів); підготовка будинку до опалювального сезону (випробування систем); поточний ремонт з елементами капітально-

го за задалегідь погодженим планом. При цьому є важливим, якщо договір з управителем розривається, він зобов'язаний вже наступного дня передати співвласникам всю документацію та історію ремонтів за останні 3 роки. Ніяких «загублених» паперів!

Порада адвоката: Якщо у вашому підвалі місяцями стоїть вода, а на ваші заявки відповідають відмовками — це пряме порушення Закону України «Про захист прав споживачів» та профільного Порядку. Ви платите за утримання будинку, і ці кошти мають працювати на вашу безпеку та комфорт.

Чи знаєте ви, які умови обслуговування прописані у вашому договорі з управителем? Чи бачили ви графік технічного огляду ваших стояків? Якщо ваш управитель ігнорує аварії або безпідставно вимагає додаткові гроші за ремонт загальних труб — залишайте коментарі або пишть у приватні повідомлення. Розберемо вашу ситуацію та змусимо систему працювати на вас!

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;

Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;

Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;

Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;

Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;

Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології,
член-кореспондент НАПрНУ;

Микола ОНИЩУК,
ректор НШСУ, д.ю.н.;

Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;

Ангела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Подана обвинуваченим під вартою заява про вимушену відмову від апеляційної скарги потребує перевірки на предмет добровільності такої відмови та розуміння обвинуваченим її наслідків.....	2
Протокол обшуку, проведеного працівниками СБУ у співробітника органів безпеки, не є недопустимим доказом, якщо службове посвідчення останнього виявили лише в ході обшуку	2
Формальні невідповідності реєстру матеріалів досудового розслідування не є предметом оскарження до суду касаційної інстанції	3
Призначення і проведення експертизи на підставі ухвали суду за клопотанням сторони захисту на стадії судового розгляду не свідчить про її незаконність.....	3
Участь захисника під час обшуку не є обов'язковою, в тому числі в кримінальному провадженні, в якому участь захисника є обов'язковою	3
Затримання без участі захисника не може вважатися порушенням права на правову допомогу	4
Оперативний працівник, який здійснив фіксування і збереження листування з телефона, наданого потерпілим, не повинен обов'язково бути спеціалістом у розумінні ч. 7 ст. 237 КПК.....	4
Слідчі, які були уповноважені здійснювати досудове розслідування в межах первісного провадження, не втрачають автоматично своїх повноважень у виділеному із первісного провадження.....	4
Складання протоколу контролю за вчиненням злочину, в якому відображено відомості лише про події, які відбувалися приховано від обвинуваченого, за його відсутності, не є порушенням процесуального закону	5
КПК не містить приписів щодо оформлення у формі постанови рішення про залучення особи до участі в НСРД	5
Не встановлено жодних особливостей щодо оформлення документів про надання правової допомоги в інтересах померлих осіб, які потребують реабілітації у кримінальному провадженні	5
Отримання грошей за підготовку перетину кордону України утворює склад злочину, передбаченого ст. 332 КК, навіть якщо жодну особу не переправлено	6
Незаконне поводження з вогнепальною зброєю на території, де не ведуться активні бойові дії, не відповідає обстановці відсічі та стримування збройної агресії і не охоплюється виправданим ризиком, передбаченим ст. 43-1 КК України	7
Дії, спрямовані на визнання «днр» та «лнр» у межах міжнародно визнаних кордонів України утворює склад злочину посягання на територіальну цілісність і недоторканність України.....	7
Якщо особа, перебуваючи в стані уявної оборони, застосувала явно надмірні спосіб та інтенсивність захисту, її дії підлягають кваліфікації як умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень через перевищення меж необхідної оборони.....	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2026 рік

Подана обвинуваченим під вартою заява про вимушену відмову від апеляційної скарги потребує перевірки на предмет добровільності такої відмови та розуміння обвинуваченим її наслідків

4 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 631/940/24 задовольнив частково касаційну скаргу захисниці, оскільки судом апеляційної інстанції допущено порушення вимог кримінального процесуального закону.

Вироком районного суду обвинуваченого засуджено за ч. 5 ст. 407 КК.

Апеляційний суд ухвалою провадження закриття на підставі ч. 2 ст. 403 КПК, оскільки обвинувачений відмовився від своєї апеляційної скарги.

У касаційній скарзі захисниця зазначала, що апеляційний суд у порушення вимог ст. 403 КПК не роз'яснив обвинуваченому наслідки відмови від апеляційної скарги у судовому засіданні, яке відбулося за участю її підзахисного у режимі відеоконференції.

Верховний Суд вказав, що ст. 403 КПК передбачено, що особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відмовитися від неї до закінчення апеляційного розгляду. Відповідно до ч. 2 цієї статті якщо вирок або ухвала суду першої інстанції не були оскаржені іншими особами або якщо немає заперечень інших осіб, які подали апеляційну скаргу, проти закриття провадження у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції своєю ухвалою закриває апеляційне провадження.

Відмова від апеляційної скарги, зміна і доповнення до апеляційної скарги під час апеляційного провадження є продовженням реалізації особою принципу диспозитивності під час апеляційного розгляду і зумовлене правовою позицією сторони. При цьому в основі відмови від апеляційної скарги лежать зміни, що відбулися у внутрішньому переконанні особи, стосовно змісту та обсягу оскарження рішення суду першої інстанції. Відмова від апеляційної скарги свідчить про те, що особа доходить висновку про недоцільність оскарження вироку чи ухвали суду і повністю її спростовує та відмовляється.

У своїй заяві обвинувачений зазначив, що він вимушений відмовитися від апеляційного розгляду і від апеляції. При цьому із матеріалів провадження вбачається, що на час розгляду провадження у суді апеляційної інстанції обвинувачений перебував під вартою в Державній установі «Харківський слідчий ізолятор».

Частиною 4 ст. 401 КПК передбачено, що апеляційний суд наділений правом визнати участь у судовому засіданні обвинуваченого обов'язковою. Однак суд апеляційної інстанції цього не зробив і не з'ясував у обвинуваченого чи є добровільною його заява про відмову від апеляційної скарги та чи розуміє він

наслідки такої відмови, про що правильно зазначає у касаційній скарзі захисник.

З огляду на зазначене, вказівка у заяві про відмову від апеляційної скарги обвинуваченого на те, що він вимушений відмовитися від неї, викликає обґрунтований сумнів у тому, що обвинувачений із власної волі, усвідомлено та, розуміючи правові наслідки, подав до суду заяву про відмову від апеляційної скарги.

Також поза увагою апеляційного суду залишилася і заява прокурора про забезпечення його участі в судовому засіданні суду апеляційної інстанції у режимі відеоконференції.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов передчасного висновку про можливість закриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою обвинуваченого на вирок суду першої інстанції щодо нього, а тому Верховний Суд ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/133947409*

Протокол обшуку, проведеного працівниками СБУ у співробітника органів безпеки, не є недопустимим доказом, якщо службове посвідчення останнього виявили лише в ході обшуку

5 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 161/9349/23 не вбачив недотримання вимог ч. 2 ст. 218 КПК.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинувачену засуджено за ч. 1 ст. 436-2, ч. 3 ст. 436-2 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що обшук проводився також працівниками СБУ, незважаючи на те, що до проведення такої слідчої (розшукової) дії було достеменно відомо, що засуджена є співробітником СБУ.

Верховний Суд вказав, що під час судового розгляду свідки підтвердили, що до початку проведення обшуку не володіли інформацією, що засуджена має відношення до структури органів СБУ, а вже під час проведення слідчої (розшукової) дії, що також підтвердила свідок, засуджена повідомила, що є співробітником СБУ, а в ході обшуку було виявлено її службове посвідчення.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, листом начальника УСБУ у Волинській області підтверджено, що засуджена проходить кадрову військову службу в УСБУ у Волинській області.

Після чого постановою прокурора у кримінальному провадженні виділено із кримінального провадження № 220223000000091 в окреме кримінальне провадження матеріали досудового розслідування кримінального правопорушення,

передбаченого ч. 1 ст. 436-2 КК, які скеровані до ТУ ДБР, розташованого у м. Львові, для проведення досудового розслідування, якому присвоєно № 2202203000000158.

*Рішення в ЄДРСР -
revestr.court.gov.ua/Review/134041241*

Формальні невідповідності реєстру матеріалів досудового розслідування не є предметом оскарження до суду касаційної інстанції

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 497/2392/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на порушення вимог ч. 2 ст. 291 КПК.

Районний суд вироком, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнав винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що в анкетних даних зазначено місце реєстрації обвинуваченого, хоча це не передбачено КПК, водночас не вказано індексу в місці реєстрації та фактичному місці проживання; в обвинувальному акті зазначено спеціальне звання слідчого всупереч положенням КПК, водночас, за прикладом слідчого, не вказано класу чину прокурора; аркуші в реєстрі, доданому до обвинувального акта не пронумеровано; у цьому реєстрі зазначено, що це матеріали спеціального досудового розслідування, проте у кримінальному провадженні № 2202216000000302 велося звичайне досудове розслідування; обвинувачення викладено недостатньо конкретно, що порушує право обвинуваченого на захист.

Верховний Суд виснував, що стверджуючи в касаційній скарзі про порушення ст. 291 КПК, а саме те, що реєстр не пронумеровано та в ньому зазначено, що це «реєстр матеріалів спеціального провадження» (хоча насправді це не так), захисник не вказує, яким чином ці формальні недоліки перешкодили або могли перешкодити суду ухвалити законне й обґрунтоване рішення.

Суд усталено вважає, що такі формальні невідповідності реєстру - зазначення анкетних даних місця реєстрації обвинуваченого, відсутність в адресах індексу та нумерації, неправильне зазначення типу матеріалів, зазначення чину слідчого та не зазначення чину прокурора - не впливають на законність і обґрунтованість постановлених судових рішень. Водночас такі питання не є предметом оскарження до суду касаційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР -
revestr.court.gov.ua/Review/134124010*

Призначення і проведення експертизи на підставі ухвали суду за клопотанням сторони захисту на стадії судового розгляду не свідчить про її незаконність

11 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 126/320/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисниці, яка стверджувала про істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

Районний суд вироком визнав обвинуваченого винуватим і

засудив за ч. 1 ст. 263; ч. 4 ст. 187 КК.

Апеляційний суд скасував вирок районного суду в частині призначення покарання та в частині вирішення питання про стягнення майнової і моральної шкоди і постановив свій вирок.

У касаційній скарзі захисниця зазначала про незаконність експертизи, оскільки її призначено з метою здобуття нових доказів уже після направлення обвинувального акта до суду.

Верховний Суд вказав, що експертиза була призначена під час судового розгляду за клопотанням сторони захисту, що наполягала на необхідності встановлення в експертний спосіб зросту особи, яка разом із іншим засудженим вчинила розбійний напад на магазин «Золото», з метою його зіставлення зі зростом засудженого.

Суд ухвалою задовольнив клопотання захисника та призначив у кримінальному провадженні судову фототехнічну експертизу, за результатом якої було отримано висновок про орієнтовний зріст нападників.

Суд зазначив, що сам собою факт призначення і проведення експертизи на стадії судового розгляду не свідчить про її незаконність. Висновок експерта отримано на підставі ухвали суду, у процесуальній формі та з дотриманням прав сторін.

Те, що експертиза ініційована стороною захисту, не впливає на її доказове значення та не обмежує суд у праві оцінити її результати нарівні з іншими доказами за правилами ст. 94 КПК.

Крім того, Верховний Суд звернув увагу, що надалі сторони захисту було забезпечено право на допит експерта, який провів експертизу, а також право висловити заперечення щодо висновку.

З огляду на це, суд першої інстанції обґрунтовано врахував указаний доказ під час встановлення обставин, передбачених ст. 91 КПК, у сукупності з іншими дослідженими доказами, яким надав оцінку відповідно до положень ст. 94 цього Кодексу.

*Рішення в ЄДРСР -
revestr.court.gov.ua/Review/134123970*

Участь захисника під час обшуку не є обов'язковою, в тому числі в кримінальному провадженні, в якому участь захисника є обов'язковою

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 497/2392/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на порушення права засудженого на захист.

Районний суд вироком, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнав винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що слідчу дію (обшук) проведено без участі захисника.

Верховний Суд вказав, що відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 236 КПК слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника. Слідчий, прокурор зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення.

Разом з тим КПК не містить положення про обов'язкову участь захисника під час обшуку, в тому числі в кримінальному провадженні, в якому участь захисника є обов'язковою згідно з вимогами ст. 49, 52 КПК. Іншими словами, навіть обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні за КПК не пе-

редбачає обов'язкової участі цього захисника в усіх без винятку слідчих діях (див., наприклад, постанови Верховного Суду від 10 грудня 2020 р. у справі № 751/602/18, від 31 березня 2021 р. у справі № 727/8945/17, від 21 липня 2021 р. у справі № 175/935/19-к).

Вказане узгоджується з рішенням, наведеним у постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15 вересня 2021 р. (справа № 476/579/18).

Як встановив місцевий суд, обшук житла засудженого проведено на підставі відповідної ухвали слідчого судді, у присутності засудженого, понятих; слідчу дію зафіксовано технічними засобами, відеозапис долучений до матеріалів кримінального провадження і відтворений у судовому засіданні.

Отже, у цьому кримінальному провадженні обшук квартири проведений відповідно до норм чинного кримінального процесуального закону, а самі слідчі дії виконано у процесуальний спосіб, який не суперечить вимогам КПК, з дотриманням відповідних процесуальних гарантій, із складанням відповідного протоколу, у якому докладно викладено умови і результати слідчої дії.

При цьому, як видно з матеріалів кримінального провадження, жодних заяв та зауважень від засудженого під час обшуку не надходило, у тому числі щодо обов'язкової участі захисника у ньому, що підтверджується протоколом обшуку та відеозаписом цієї слідчої дії.

Таким чином, відсутність захисника під час обшуку квартири не може вважатися порушенням права засудженого на захист.

*Рішення в ЄДРСП -
reyestr.court.gov.ua/Review/134124010*

Затримання без участі захисника не може вважатися порушенням права на правову допомогу

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 497/2392/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на порушення права на захист.

Той факт, що початок обшуку збігався із затриманням, не вимагає обов'язкової участі захисника, якщо обвинуваченого було затримано саме з метою унеможливлення ним покинути місце проведення слідчої дії.

Районний суд вироком, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнав винуватим у державній зраді (ч. 2 ст. 111 КК).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що підзахисний був одразу затриманим, перебував у кайданках, тому участь захисника була обов'язковою, у зв'язку з чим, на його думку, результати обшуку є недопустимим доказом.

Верховний Суд вказав, що суд першої інстанції з'ясував, що згідно з протоколом затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, обвинуваченого фактично затримано 12 серпня 2022 р. о 09:29 під час обшуку у квартири.

Затримання в порядку ст. 207 або 208 КПК за визначенням є несподіваною для його учасників подією. Оскільки закон надає органам правопорядку повноваження за певних умов проводити затримання без попереднього судового дозволу, це означає, що законодавець визнає непередбачуваність обставин, які зумовлюють таке затримання. Тому затримання без участі захисника не може вважатися порушенням права на правову допо-

могу (постанови Касаційного кримінального суду від 30 травня 2023 р. у справі № 272/229/17, від 15 червня 2021 р. у справі № 204/6541/16-к).

Отже, той факт, що початок обшуку збігався з затриманням, не вимагав обов'язкової участі захисника, оскільки обвинуваченого було затримано саме з метою унеможливлення ним покинути місце проведення слідчої дії. При цьому під час обшуку його не допитували, а тільки провели слідчу дію – обшук.

Рішення в ЄДРСП - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134124010>

Оперативний працівник, який здійснив фіксування і збереження листування з телефона, наданого потерпілим, не повинен обов'язково бути спеціалістом у розумінні ч. 7 ст. 237 КПК

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 285/3755/20 не знайшов підстав вважати недопустимими доказами протоколи огляду, складені оперативним працівником.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 189 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що протоколи огляду телефона, оптичного диску, ноутбука, електронних пристроїв, флеш-карт є недопустимими, оскільки оперативний працівник, який провів ці огляди, не є спеціалістом у розумінні ч. 7 ст. 237 КПК.

Верховний Суд не погодився із вказаним доводом, адже для фотографування і збереження зображень з месенджерів, в яких відбувалося спілкування потерпілого щодо передачі коштів, не потребують спеціальних знань, а телефон потерпілим було надано оперативному працівнику саме з метою фіксування і збереження такої переписки.

Тому підстав вважати недопустимими доказами протоколи огляду, складені оперативним працівником, який діяв як уповноважений суб'єкт, у Суду немає.

*Рішення в ЄДРСП -
reyestr.court.gov.ua/Review/134384294*

Слідчі, які були уповноважені здійснювати досудове розслідування в межах первісного провадження, не втрачають автоматично своїх повноважень у виділеному із первісного провадженні

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 285/3755/20 дійшов висновку про повноважність слідчого та прокурора на проведення досудового розслідування.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без задоволення ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнано винуватим за ч. 2 ст. 189 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що доручення на проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні № 12020060000000183 на підставі ч. 5 ст. 36 КПК не приймалося.

Верховний Суд вказав, що постановою із матеріалів досудового розслідування кримінального провадження № 12019060110000005 було виділено матеріали досудового розслідування щодо засудженого та присвоєно номер кримінального провадження № 12020060000000183.

Положеннями КПК не передбачено кількаразового призначення слідчого у кримінальному провадженні, яке було виділено або об'єднано з іншим, якщо після початку досудового розслідування вже було визначено слідчого чи групу слідчих для його проведення. Не спонукають до цього й правила ст. 217 КПК (постанова ККС ВС від 17 листопада 2022 р. у справі № 564/2082/16-к).

Таким чином, слідчі, які були уповноважені здійснювати досудове розслідування в межах первісного провадження, не втратили автоматично своїх повноважень у виділеному із первісного провадження. Зміна групи слідчих або прокурорів вочевидь може мати місце, однак для цього необхідно прийняти відповідне рішення у формі постанови.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/134384294*

Складання протоколу контролю за вчиненням злочину, в якому відображено відомості лише про події, які відбувалися приховано від обвинуваченого, за його відсутності, не є порушенням процесуального закону

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 758/1780/17 залишив без задоволення касаційну скаргу сторони захисту, що посилалась на порушення вимог КПК.

Вироком Вищого антикорупційного суду суддю засуджено за ч. 2 ст. 369-2 КК.

Апеляційний суд ухвалою змінив вирок у частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі сторона захисту, посилаючись на ч. 4 ст. 271 КПК, зазначала, що протокол контролю за вчиненням злочину мав складатися в присутності підозрюваного та до нього повинні бути бути долучені вилучені грошові кошти.

Верховний Суд вказав, що в цьому випадку контроль за вчиненням злочину складався з двох етапів: (1) негласних слідчих дій і (2) наступного затримання засудженого після передання йому грошей. Другий етап був зафіксований протоколом затримання, складеним у присутності засудженого, та під час якого у нього було вилучено, крім іншого, грошові кошти.

Спільний протокол контролю за вчиненням злочину відображав відомості лише про події, які відбувалися приховано від засудженого, тому він не міг засвідчити чи спростувати жодні факти, відображені у протоколі. Отже, складання цього протоколу за відсутності засудженого не може вважатися порушенням процесуального закону (постанови від 17 січня 2023 р. у справі № 648/1543/15-к; від 15 вересня 2021 р. у справі № 728/1357/17; від 14 грудня 2022 р. у справі № 754/10882/17; від 23 травня 2023 р. у справі № 758/5719/16-к; від 26 листопада 2024 р. у справі № 676/6929/17).

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/134266616*

КПК не містить приписів щодо оформлення у формі постанови рішення про залучення особи до участі в НСРД

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 758/1780/17 відхилив довід сторони захисту щодо проведення НСРД за участю свідка.

Вироком Вищого антикорупційного суду суддю засуджено за ч. 2 ст. 369-2 КК.

Апеляційний суд ухвалою змінив вирок в частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі сторона захисту зазначала, що всі НСРД у кримінальному провадженні недопустимі, оскільки проведені за участі свідка без постанови про його участь у їх проведенні.

Верховний Суд вказав, що сторона захисту стверджувала, що НСРД у справі були проведені за участі неуповноваженої особи - свідка, оскільки постановою його було залучено до проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, а матеріалах справи відсутня постанова про залучення його до проведення НСРД.

При цьому в матеріалах справи, крім згаданої постанови, наявна письмова згода свідка на залучення до конфіденційного співробітництва та проведення НСРД.

Суд уже зазначав, що залучення до конфіденційного співробітництва є не слідчою або розшуковою дією, а однією із організаційних умов проведення слідчих або розшукових дій.

Стаття 275 КПК, дозволяючи використовувати конфіденційне співробітництво для розслідування злочинів, не передбачає форму, у якій має відбуватися залучення таких осіб. Враховуючи характер конфіденційного співробітництва, орган розслідування сам визначає форми і способи його організації з урахуванням потреб розслідування, необхідності запобігти розголошенню факту і деталей такого співробітництва тощо.

Оскільки КПК не містить вимоги щодо оформлення у формі постанови рішення про залучення особи до участі в НСРД, тому її відсутність у матеріалах провадження не є підставою для визнання результатів НСРД недопустимим доказом (постанови від 14 грудня 2022 р. у справі № 754/10882/17; від 23 травня 2023 р. у справі № 758/5719/16-к).

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/134266616*

Не встановлено жодних особливостей щодо оформлення документів про надання правової допомоги в інтересах померлих осіб, які потребують реабілітації у кримінальному провадженні

19 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 991/2339/22 задовольнив касаційну скаргу захисника, який оскаржував повернення апеляційної скарги.

Вироком Вищого антикорупційного суду кримінальне провадження щодо обвинуваченого за ч. 1 ст. 366, ч. 5 ст. 191 КК України закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Ухвалою судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України

апеляційну скаргу захисника повернуто у зв'язку з тим, що подано особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу.

У касаційній скарзі захисник в інтересах реабілітації померлого обвинуваченого зазначав, що чинним законодавством не встановлено жодних особливостей щодо оформлення документів про надання правової допомоги в інтересах осіб, які потребують реабілітації у кримінальному провадженні.

Наголошував на тому, що в матеріалах кримінального провадження була наявна заява матері обвинуваченого про продовження кримінального провадження після смерті сина з метою реабілітації, а також заява про те, щоб захист від обвинувачення здійснював саме він.

Верховний Суд вказав, що суддя апеляційного суду ухвали зазначив, що адвокат не є особою, яка має право подавати апеляційну скаргу в даному кримінальному провадженні, оскільки відповідно до ордеру про надання правничої (правової) допомоги вона подана в інтересах обвинуваченого, який помер.

При цьому під час звернення з апеляційною скаргою захисником було додано документи на підтвердження повноважень та примірники апеляційної скарги. Зі змісту ордеру на надання правничої (правової) допомоги вбачається, що він стосується обвинуваченого, якому надається правова допомога. Проте, відповідно до змісту договору, він був укладений саме матір'ю, яка діяла в інтересах обвинуваченого, тобто свого сина, який є померлою особою, що потребує реабілітації. На що не було звернуто уваги суддею Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду.

Більше того, зі змісту вироку суду першої інстанції, убачається, що матір'ю було подано заяву про продовження кримінального провадження після смерті сина з метою його реабілітації та захист здійснює зазначений адвокат.

Суд звернув увагу, що відповідного до чинного законодавства ордер адвокатом оформляється лише на підставі вже укладеного договору про надання правничої допомоги та адвокат несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти особу. Відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини судам необхідно уникати надмірного формалізму при прийнятті заяви або скарги, оскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише і фактичним, але і реальним.

Крім того, відповідно до положень ч. 1 ст. 399 КПК України суддя-доповідач, встановивши, що апеляційну скаргу на вирок чи ухвалу суду першої інстанції подано без додержання вимог, передбачених ст. 396 цього Кодексу, постановляє ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху, в якій зазначаються недоліки скарги і встановлюється достатній строк для їх усунення, який не може перевищувати п'ятнадцяти днів з дня отримання ухвали особою, яка подала апеляційну скаргу. Копія ухвали про залишення апеляційної скарги без руху невідкладно надсилається особі, яка подала апеляційну скаргу.

Вказані обставини залишилися без уваги суду апеляційної інстанції, який належної оцінки їм не дав, натомість дійшов необґрунтованого і передчасного висновку про повернення апеляційної скарги захисника.

Тому Верховний Суд ухвалу Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду скасував і призначив новий розгляд в суді апеляційної інстанції.

Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/134323141

Отримання грошей за підготовку перетину кордону України утворює склад злочину, передбаченого ст. 332 КК, навіть якщо жодну особу не переправлено

10 березня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 138/1733/25 залишив без задоволення касаційну скаргу захисниці, яка посилалася на відсутність в обвинуваченого умислу на вчинення інкримінованого злочину.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, фігуранта визнано винним в організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України, вчиненій за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів (ч. 3 ст. 332 КК України).

У касаційній скарзі захисниця просила перекваліфікувати дії її підзахисного на ч. 3 ст. 190 КК України.

Верховний Суд вказав, що кримінальна відповідальність за ч. 3 ст. 332 КК України настає за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, зокрема, вчинене організаційною групою або з корисливих мотивів.

При цьому організація такого незаконного переправлення - це дії особи щодо розробки планів, визначення місця, часу незаконного переправлення, пошуку співучасників, створення організованої групи, її фінансування, озброєння тощо.

Для наявності у діяч організатора незаконного переправлення осіб через кордон закінченого складу злочину не є обов'язковим факт перетину кордону особою, яка, згідно з планом, мала перетнути кордон, оскільки відповідальність для організатора настає вже за сам факт організації, керівництва та сприяння порадами, засобами тощо.

Під корисливим мотивом треба розуміти випадки, коли винний, здійснюючи незаконне переправлення через державний кордон України, мав на меті одержати у зв'язку з цим протиправні матеріальні блага для себе або інших осіб, одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків або досягти іншої матеріальної вигоди.

Щодо кримінальної відповідальності за ст. 190 КК України, то положення закону про кримінальну відповідальність визначають шахрайство як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, де обман і зловживання довірою передбачені у як самостійні (альтернативні) способи вчинення шахрайства.

Для правильної кваліфікації кримінального правопорушення у цьому провадженні важливим є встановлення умислу засудженого, чи був він спрямований на об'єкт посягання - грошові кошти (чуже майно) шляхом шахрайства чи на отримання грошових коштів за незаконне переправлення особи через державний кордон України.

У цій справі фігурант систематично повідомляв свідку про порядок перетину кордону України в Республіку Молдова, а саме: про необхідність мати гідрокостюм, оскільки перетин буде через річку Дністер; подальші дії після перетину; те, що він співпрацював з начальником зміни серед прикордонників, який мав організувати півгодинний коридор для безперешкодного перетину кордону; речі, які потрібно з собою брати; вартість такої послуги та розподіл грошей, а також момент передачі їх фігуранту. Крім того, фігурант в ході розмови оговорював розподіл винагороди за перетин державного кордону.

Все це свідчить, що умисел засудженого був спрямований не шахрайське заволодіння коштами за неіснуючу послугу, а саме на отримання грошових коштів за організацію

незаконного переправлення особи через державний кордон України.

Таким чином, у вироку суду наведено конкретні обставини та спосіб вчинення фігурантом організації незаконного перетину державного кордону України, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів, тобто кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 332 КК України, а обставина того, що жодну особу, яку він намагався незаконно переправити через державний кордон України, не переправлено, не впливає на кваліфікацію його дій за цією частиною статті.

Рішення в ЄДРСП - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/13483353>

Незаконне поводження з вогнепальною зброєю на території, де не ведуться активні бойові дії, не відповідає обставинці відсічі та стримування збройної агресії і не охоплюється виправданим ризиком, передбаченим ст. 43-1 КК України

31 березня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 607/18500/23 виснував, що незаконне поводження особи з вогнепальною зброєю на території, де не ведуться активні бойові дії, які б викликали необхідність у її застосуванні, не відповідає обставинці відсічі та стримування збройної агресії і не охоплюється виправданим ризиком, передбаченим ст. 43-1 КК України.

Обвинувачений, посягаючи на громадську безпеку, що супроводжувалось незаконним поводженням із вогнепальною зброєю, без передбаченого законом дозволу незаконно зберігав її за місцем свого проживання до її вилучення працівниками поліції під час обшуку.

Вироком миськрайонного суду його виправдано за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК через відсутність у його діянні складу кримінального правопорушення.

Апеляційний суд скасував це рішення та ухвалив новий вирок, яким визнав його винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що дії підзахисного повністю охоплюються положеннями ст. 43-1 КК, яка є різновидом крайньої необхідності, а тому не є кримінально караним діянням. Вважав правильним висновок суду першої інстанції у вироку про те, що такі дії були вчинені у стані крайньої необхідності для усунення небезпеки збройної агресії російської федерації з метою охорони суспільних інтересів та інтересів держави в умовах, коли безпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами.

Верховний Суд вказав, що відповідно до вимог ст. 43-1 КК передбачене кримінальним законом діяння не визнається кримінальним правопорушенням лише за умови, коли дії особи були безпосередньо спрямовані на відсіч та стримування збройної агресії з метою усунення конкретної існуючої загрози. Водночас на території Тернопільської області з часу введення воєнного стану не велися і не ведуться активні бойові дії, які би викликали необхідність у застосуванні нарізної вогнепальної зброї, навіть за умови підтвердження версії сторони захисту, що передача такої зброї у березні 2023 року

підрозділам ЗСУ була необхідна для підтримання обороноздатності держави та стримування збройної агресії російської федерації.

Апеляційний суд, не заперечуючи виключної суспільної користності діяльності обвинуваченого щодо виконання робіт по налаштуванню зброї та його професійної допомоги військовим підрозділам, які стримують збройну агресію росії, дійшов обґрунтованого висновку про те, що придбання та зберігання засудженим нарізної вогнепальної зброї за місцем проживання в даній ситуації не відповідало обставинці відсічі та стримуванню агресії і не охоплювалось виправданим ризиком та бойовим імунітетом, у зв'язку з чим відсутні підстави стверджувати, що дії останнього підпадають під положення ст. 43-1 КК.

Рішення в ЄДРСП - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135655435>

Дії, спрямовані на визнання «днр» та «лнр» у межах міжнародно визнаних кордонів України утворює склад злочину посягання на територіальну цілісність і недоторканність України

2 квітня 2026 р. Друга судова палата ККС ВС від у справі № 607/6413/23 відмовила у задоволенні касаційної скарги захисника засудженого, який брав участь у засіданні Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації та підтримав постанову з проханням розглянути питання про визнання Російською Федерацією самопроголошених Донецької та Луганської народних республік, як самостійних, суверенних і незалежних держав.

Депутат державної думи федеральних зборів рф, діючи умисно, за попередньою змовою групою осіб з іншими депутатами та представниками влади і збройних сил рф, з метою зміни меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, розуміючи, що він посягає на недоторканість та територіальну цілісність України, підтримав постанову із зверненням до президента рф з проханням розглянути питання про визнання рф самопроголошених «днр» та «лнр» як самостійних, суверенних і незалежних держав, а також прийняв участь у засіданні державної думи федеральних зборів рф, де підтримав ратифікацію договорів про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і так званими «днр» і «лнр».

Суди визнали його винуватим та засудили за ч. 3 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник засудженого твердив, що в основу вироку покладено недопустимі докази, а саме - відеоматеріали та письмові докази, зібрані у непроцесуальний спосіб, шляхом здійснення копій з мережі Інтернет. Суд апеляційної інстанції залишив це поза увагою та проігнорував клопотання сторони захисту про повторне дослідження письмових доказів.

Колегія суддів ККС зазначила, що суди попередніх інстанцій достовірно встановили, що депутат державної думи федеральних зборів рф на засіданні держдуми рф спільно з іншими депутатами проголосував «за» ратифікацію договорів «про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і «днр» та «лнр». Визнання інших державних утворень, так званих «днр» та «лнр», у межах міжнародно визнаних кордонів України, є діями, спрямованими на зміну меж території та державного кордону України.

Внаслідок ратифікації держдогом рф 22.02.2022 договорів про дружбу, співпрацю і взаємну допомогу, під приводом допомоги так званому «днр» і «лнр», 24.02.2022 рф здійснила повномасштабне військове вторгнення на територію України, де розпочала бойові дії, з метою зміни меж території та державного кордону України.

Факт того, що всі представники влади рф усвідомлюють та розуміють, що Україна є суверенною державою з міжнародно визнаними кордонами, підтверджений ратифікацією рф 22.04.2004 Договору між Україною та рф про українсько-російський державний кордон від 28.01.2003, яким визнано та демарковано кордон між Україною та рф.

Обвинувачений, будучи депутатом державної думи федеральних зборів рф, достовірно знав про укладення такого договору державою, представником влади якої він є, тобто рф, а отже розумів незаконність, протиправність зміни меж території та державного кордону України.

Водночас, вказані дії стали можливими завдяки спільним злочинним діям (рішенням) депутатів державної думи рф, до складу яких входить обвинувачений, та які процедурно приймаються за наявності ряду умов (наявності кворуму та інше).

Отже, колегія суддів ККС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що вина обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст.110 КК, доведена поза розумним сумнівом.

Рішення в ЄДРСП - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135479303>

Якщо особа, перебуваючи в стані уявної оборони, застосувала явно надмірні спосіб та інтенсивність захисту, її дії підлягають кваліфікації як умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень через перевищення меж необхідної оборони

16 квітня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати у справі № 585/3835/17 залишив без задоволення касаційну скаргу засудженого, який наполягав, що не перевищував меж необхідної оборони.

Особа, перебуваючи за місцем свого проживання, почувши сторонні звуки в коридорі й сприйнявши їх як загрозу своєму життю та здоров'ю і своєї матері, побачив потерпілого, який перебував у нетверезому стані. З метою самозахисту обвинувачений спорядив зброю, наблизився до потерпілого, використовуючи належну йому нарізну мисливську гвинтівку марки ТОЗ-99 калібру 5,6 мм, зареєстровану за ним, здійснив постріл в руку потерпілого, після чого здійснив ще два постріли - у ногу та плече потерпілого. У результаті цих дій потерпілому було заподіяно зокрема тяжкі тілесні ушкодження.

Суди вирішили, що фігурант допустив явне перевищення меж захисту за обставин уявної оборони, його визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 124 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений стверджував, що він не перевищував меж необхідної оборони, а перебував у стані необхідної оборони, визначеної ч. 5 ст. 36 КК, реально сприймав потерпілого як особу, яка протиправно вдерлася до його помешкання, та захищав себе і свою матір від реального посягання.

Верховний Суд вказав, що необхідна та уявна оборона відрізняються насамперед характером посягання. Так, у першому випадку воно є реальним, у другому — відсутнє, але обстановка сприймається особою як така, що створює небезпеку.

Відсутність реального посягання обумовлює застосування норми про необхідну оборону, як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння (ст. 36 КК), з урахуванням положень ст. 37 КК. Для вирішення питання про кваліфікацію злочину, пов'язаного з умисним заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, вчиненого у разі перевищення меж необхідної оборони, зокрема щодо відсутності чи наявності стану необхідної або обстановки уявної оборони, перевищення її меж, суд у кожному випадку, враховуючи конкретні обставини справи, повинен здійснити порівняльний аналіз та оцінити наявність чи відсутність акту суспільно небезпечного посягання й акту захисту, встановити, відповідність чи невідповідність захисту небезпечності посягання. До критеріїв визначення правомірності необхідної оборони належать: наявність суспільно небезпечного посягання, його дійсність та об'єктивна реальність, межі захисних дій, які би не перевищували меж необхідності, а шкода особі, яка здійснює посягання, не перевищувала би ту, яка для цього необхідна. Згідно з приписами ч. 3 ст. 37 КК, у разі перевищення меж захисту в обстановці уявної оборони, особа підлягає кримінальній відповідальності як за перевищення меж необхідної оборони (ч. 3 ст. 36 КК), якщо обстановка давала особі обґрунтовані підстави вважати, що вона має право на необхідну оборону.

Так, за обставин цієї справи, засуджений, сприймаючи нічний час, сторонні звуки біля помешкання та появу невідомого чоловіка у загальному коридорі гуртожитку як реальну загрозу для себе, своєї матері та майна, помилково припустив наявність суспільно небезпечного посягання, оскільки потерпілий, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, хоча не був озброєний ножем чи іншими предметами та не вчиняв активних дій, спрямованих на заподіяння шкоди засудженому чи його матері або їх майну, тим не менш в контексті сукупності обставин обумовив те, що засуджений не усвідомлював і не міг усвідомлювати помилковості свого припущення про те, що він діє в стані необхідної оборони та захищається від суспільно небезпечного посягання, використав нарізну мисливську гвинтівку ТОЗ-99 калібру 5,6 мм та здійснив постріли в потерпілого в ділянку правої кисті, ніг та плеча, внаслідок чого заподіяв йому, зокрема, тяжкі тілесні ушкодження.

Отже, у цій ситуації засуджений, неправильно оцінюючи дії потерпілого, як такі, що становлять загрозу, свідомо неодноразово застосував вогнепальну зброю щодо потерпілого.

Однак характер застосованого знаряддя, кількість пострілів, їх послідовність, локалізація поранень і тяжкість заподіяної шкоди, за встановлених у вирокі суду обставин, у своїй сукупності свідчать про те, що обраний засудженим спосіб та інтенсивність захисту були явно надмірними і не відповідали обстановці, яку засуджений сприймав як небезпечну.

За таких обставин, ККС, здійснюючи розгляд в межах касаційної скарги, погоджується з обґрунтованістю кваліфікації судами дій засудженого за ст. 124 КК як умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони (в умовах, передбачених ч. 3 ст. 37 КК).

Не підлягають застосуванню в цій справі й положення ч. 5 ст. 36 КК, оскільки судами попередніх інстанцій не встановлено ні нападу озброєної особи, ні нападу групи осіб, ні таких обставин, які б давали підстави вважати, що засуджений відвертав саме протиправне насильницьке вторгнення у житло чи інше приміщення у значенні цієї норми.

Рішення в ЄДРСП - <https://lex.activelex.com/#/document/1038864194>

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ:

ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА ІІ ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincompress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

3 приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincom.print@gmail.com

066-003-21-64
04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
www.yurincompress.com
yurincom.print@gmail.com
golovred@yurincom.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви. Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото. Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети. Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес». Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ».

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 27.05.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

І. А. Смаль **Теоретичні та практичні аспекти використання електронних доказів у кримінальному процесі України:** монографія.

Юрінком Прес, 2025. 282 с.

ISBN 978-617-8498-03-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів використання електронних доказів у кримінальному процесі України. У роботі було досліджено витoki, становлення та розвиток концепції електронних доказів у кримінальному процесі крізь призму доктринальних підходів, судової практики та технологічного прогресу. Виділено характерні ознаки електронних доказів, окрему увагу приділено дослідженню правової природи електронних доказів, що сприяло пошуку додаткових аргументів щодо необхідності виділення електронних доказів як самостійного процесуального джерела.

Логічною частиною роботи став розгляд проблемних питань дотримання «права на приватність» під час провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано низку висновків та пропозицій змін до законодавства, спрямованих на удосконалення як нормативної регламентації, так і практики використання в кримінальному провадженні електронних доказів.

Монографія буде корисною для юристів-практиків, учених-правознавців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.

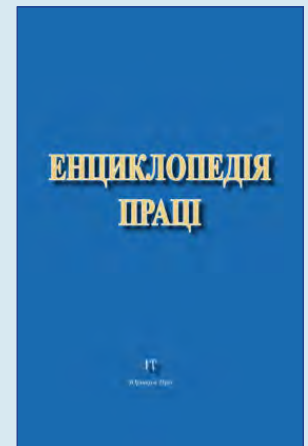

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПРАЦІ

Енциклопедія праці // За редакцією Л. Остапенка, рецензенти: О. Г. Боднарчук, В. С. Ковальський, І. О. Личенко, Юрінком Прес, 2025. 182 с.

ISBN 978-617-8498-13-9

У сучасних умовах праця людей стала одним із чинників національної стійкості. Групою вчених на основі практичного досвіду розроблено визначення найпоширеніших термінів, які мають стосуються праці та трудових відносин. Розміщено довідкові матеріали щодо застосування цих термінів у нормативно-правових актах України, використанню їх у навчально-науковій роботі. Розроблена Енциклопедія Праці сприяє формуванню спільного розуміння й використання відповідних термінів фахівцями, представниками владних структур, дослідниками, медіа й громадськістю, а також підвищенню ефективності комунікації у сфері праці на національному та міжнародному рівнях.

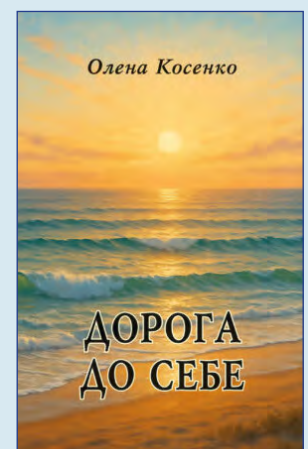
ДОРОГА ДО СЕБЕ

О. Косенко **ДОРОГА ДО СЕБЕ** Юрінком Прес, 2025. 164 с.

ISBN 978-617-8498-12-2

«Дорога до себе» — це історія жінки, яка через пригоди, любов, дружбу і спогади знову знаходить сенс життя.

Це книга про людей, які живуть усупереч війні, попри її жахіття. Живуть, пам'ятають і не втрачають світла душі.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

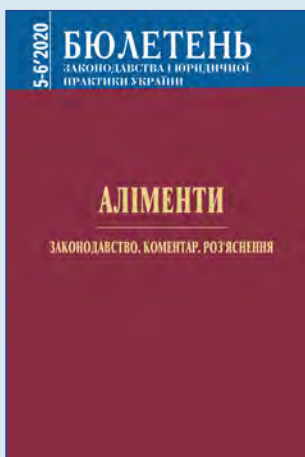
Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

